

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення управління ліквідністю банку з метою
недопущення проблеми його неплатоспроможності

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Ірина МИХАЛЬКОВА

**Науковий керівник,
к.е.н., доцент**

Лариса БРОВКО

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Михалькової Ірини Юріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення управління ліквідністю банку з метою недопущення проблеми його неплатоспроможності

Науковий керівник: Бровко Лариса Іванівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня 2024 р. № 3364.

2. Термін подання здобувачем роботи: «06» грудня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: закони України і постанови НБУ, що регулюють банківську діяльність, міжнародні стандарти та рекомендації щодо забезпечення ліквідності (Базель III); науково-практичні публікації, статті, монографії; офіційні річні та квартальні звіти АТ КБ «ПриватБанк»; статистична інформація від НБУ, інформаційні ресурси банківських асоціацій тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретико-методичні засади управління ліквідністю банку. 3. Оцінка поточного стану управління ліквідністю АТ КБ «ПриватБанк». 4. Напрями вдосконалення управління ліквідністю банку для уникнення його неплатоспроможності. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Значення ліквідності для стійкості банківської системи. 2. Основні методи управління ліквідністю банку. 3. Динаміка рейтингів ПриватБанку у 2019-2024 роках. 4. Місце ПриватБанку серед топ-10 банків України за прибутком у 2023 році. 5. Динаміка показника активності ПриватБанку за величиною кредитно-інвестиційного портфеля. 6. Структура кредитного портфеля ПриватБанку у 2019-2023 рр. 7. Непрацюючі кредити (NPL) за категоріями банківських груп і в ПриватБанку за 2019-2023 рр., %. 8. Етапи моніторингу банківської ліквідності. 9. Послідовність процесу ухвалення управлінських рішень при різних типах відхилень показників моніторингу банківської ліквідності. 10. Ключові фактори, що спричиняють погіршення якості банківських активів. 11. Способи звільнення банків від проблемних активів. 12. Напрями і способи балансування структури активів для досягнення безпечного рівня ліквідності банку. 13. Послідовність здійснення таксономічного аналізу.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «20» травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні засади управління ліквідністю банку	12.07.2024	виконано
2	Оцінка поточного стану управління ліквідністю АТ КБ «ПриватБанк»	16.09.2024	виконано
3	Напрями вдосконалення управління ліквідністю банку для уникнення його неплатоспроможності	04.11.2024	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2024	виконано
5	Оформлення роботи	06.12.2024	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Ірина МИХАЛЬКОВА

Керівник роботи _____
(підпис)

Лариса БРОВКО

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	8
1.1. Поняття ліквідності банку та її значення для стійкості банківської системи	8
1.2. Основні методи та інструменти управління ліквідністю	15
1.3. Ризики ліквідності та причини, що призводять до неплатоспроможності банку	26
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	39
2.1. Загальний огляд діяльності АТ КБ «ПриватБанк»	39
2.2. Дослідження впливу якості активів банку на його платоспроможність	45
2.3. Аналіз динаміки показників ліквідності банку	57
Висновки до розділу 2	63
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ ДЛЯ УНИКНЕННЯ ЙОГО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ	65
3.1. Розвиток системи моніторингу ліквідності банку	65
3.2. Заходи щодо підвищення якості банківських активів	73
3.3. Імплементация таксономічного підходу при оцінюванні ліквідності банку	79
Висновки до розділу 3	84
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	96

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення управління ліквідністю банку з метою недопущення проблеми його неплатоспроможності»

Кваліфікаційна робота містить: 95 с., 13 рис., 8 табл., 60 літературних джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – управлінські процеси банку, пов'язані з підтриманням безпечного рівня ліквідності.

Предмет дослідження – підходи та механізми забезпечення ліквідності банку для мінімізації ризиків неплатоспроможності.

Метою роботи є обґрунтування удосконалених підходів при управлінні ліквідністю банку, спрямованих на досягнення його фінансової стійкості та мінімізацію ризиків неплатоспроможності.

Методи дослідження – аналіз і синтез, системний підхід, графічний метод, метод порівняльного аналізу, статистичний аналіз, факторний аналіз.

В ході виконання кваліфікаційної роботи удосконалено механізм, який дозволяє банку швидко адаптуватися до непередбачуваних змін ринкових умов, мінімізуючи ризики ліквідності та підвищуючи його стійкість до фінансових шоків.

Результати рекомендовані до впровадження АТ КБ «ПриватБанк» у м. Дніпро.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЯКІСТЬ АКТИВІВ І ПАСИВІВ БАНКУ, ПРОБЛЕМНІ АКТИВИ, КРЕДИТНІ РИЗИКИ

KEYWORDS

LIQUIDITY OF THE BANK, SOLVENCY CAPACITY, QUALITY OF THE BANK'S ASSETS AND LIABILITIES, PROBLEM ASSETS, CREDIT RISKS

ВСТУП

Ліквідність банку визначається важливим чинником, що діє на його стійкість і спроможність виконувати зобов'язання перед клієнтами. За відсутності обґрунтованого управління ліквідністю банк може зіткнутися з ризиком неплатоспроможності, що наражає на небезпеку як сам банк, так і стабільність фінансової системи в цілому. Крім того, зовнішні економічні чинники, такі як інфляція, нестабільність валютних курсів та економічні кризи, створюють додатковий тиск на ліквідність банків. Розвиток цифрових технологій і глобалізація фінансових потоків також ускладнюють управління ліквідністю, оскільки банки повинні гнучко реагувати на ринкові зрушення. Поліпшення системи керування ліквідністю дає змогу банкам оптимально розподіляти ресурси та швидше адаптуватися до непередбачуваних ситуацій.

Тема удосконалення управління ліквідністю є актуальною і в контексті змін міжнародних стандартів регулювання банківської діяльності, як приклад, вимог Базельського комітету. Підвищення вимог для капіталу й ліквідності з боку регуляторів обумовлює необхідність адаптації банків до нових стандартів, що потребує перегляду наявних підходів до менеджменту ліквідності. Окрім цього, успішний менеджмент ліквідності сприяє зміцненню довіри клієнтів до банків, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку. Національні регулятори та міжнародні організації висувають дедалі жорсткіші вимоги до адміністрування ризиків ліквідності, що стимулює банки до впровадження інноваційних методів. Отже, тема удосконалення управління ліквідністю виявляється надзвичайно актуальною в контексті дотримання фінансової стабільності та мінімізації ризиків у банківському секторі.

Вивчення попередніх досліджень у сфері управління банківською ліквідністю показує їх зосередженість на аналізі ризиків і чинників, які діють на ліквідність, впливі регуляторних змін, зокрема впровадження стандартів

Базель III. Також значна увага приділялася розробці методів стрес-тестування, що дозволяють оцінювати стійкість банків у кризових ситуаціях і підвищувати успішність управління ліквідністю. Серед авторів, чії роботи становлять підґрунтя для поточного дослідження, слід відзначити наступних науковців: О.І. Барановський, М.К. Бондарчук, О.В. Вінніченко, Н.В. Данік, В.В. Дранус, О.І. Заславська, І.В. Краснова, В.В. Лавренюк, О.В. Марченко, Л.Д. Павленко, Л.Б. Рябушка, В.Ю. Чібісова та багатьох інших. Проте дослідження стратегій розподілу банківських активів і пасивів для досягнення прийнятного ступня ліквідності при використанні цифрових технологій та автоматизації в управлінні ліквідністю потребують подальшого уточнення та осучаснення.

Метою дослідження є обґрунтування удосконалених підходів при управлінні ліквідністю банку, спрямованих на досягнення його фінансової стійкості та мінімізацію ризиків неплатоспроможності.

В контексті досягнення окресленої мети потрібно розв'язати низку завдань:

- вивчити поняття ліквідності банку та її значення для стійкості банківської системи;
- дослідити існуючі методи та інструменти управління ліквідністю в банківському секторі;
- визначити основні ризиків ліквідності та причини, що призводять до неплатоспроможності банків;
- охарактеризувати діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та його місце на українському ринку банківських послуг;
- дослідити вплив якості банківських активів на платоспроможність;
- проаналізувати динаміку показників ліквідності ПриватБанку;
- визначити напрями розвитку системи моніторингу ліквідності банку;
- розробити заходи щодо підвищення якості банківських активів;
- розглянути можливості впровадження таксономічного підходу при оцінюванні ліквідності банку.

Об'єкт дослідження – управлінські процеси банку, пов'язані з підтриманням безпечного рівня ліквідності.

Предмет дослідження – підходи та механізми забезпечення ліквідності банку для мінімізації ризиків неплатоспроможності.

Для дослідження проблематики менеджменту ліквідності банку використовувалися такі методи: аналіз і синтез – для вивчення основоположних засад управління ліквідністю, а також порівняння різних підходів до її забезпечення; метод порівняльного аналізу – для аналізу практик забезпечення ліквідності в різних банках; статистичний аналіз – для оцінки ліквідності банку на основі фінансових показників; графічний метод – для візуалізації динаміки показників ліквідності; системний підхід – для комплексної оцінки процесів управління ліквідністю з урахуванням взаємозв'язків між різними складовими діяльності банку; факторний аналіз – для оцінки впливу різноманітних чинників на ліквідність банку та ідентифікації основних ризиків.

Інформаційна база дослідження включає закони України і постанови НБУ, що регулюють банківську діяльність, міжнародні стандарти та рекомендації щодо забезпечення ліквідності (Базель III); науково-практичні публікації, статті, монографії щодо основних аспектів управління ліквідністю банків; офіційні річні та квартальні звіти АТ КБ «ПриватБанк»; статистична інформація від НБУ, а також аналітичні огляди та дослідження консалтингових компаній, що висвітлюють сучасні тенденції та проблеми ліквідності у банківській галузі, інформаційні ресурси банківських асоціацій.

Наукова новизна дослідження представляється в удосконаленні механізму, який дозволяє банку швидко адаптуватися до непередбачуваних змін ринкових умов, мінімізуючи ризики ліквідності та підвищуючи його стійкість до фінансових шоків.

З практичного погляду, запропоновані за результатами дослідження методи та інструменти дозволять банкам впроваджувати гнучкі підходи в управлінні ліквідністю, враховуючи як ендогенні, так і екзогенні ризики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1. Поняття ліквідності банку та її значення для стійкості банківської системи

Ліквідність банку – це здатність фінансової установи своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Вона показує, наскільки банк здатний швидко перетворити активи на готівку або інші ліквідні активи, щоб задовольнити поточні потреби [10].

Значення ліквідності для стійкості банківської системи представлено на рис.1.1.

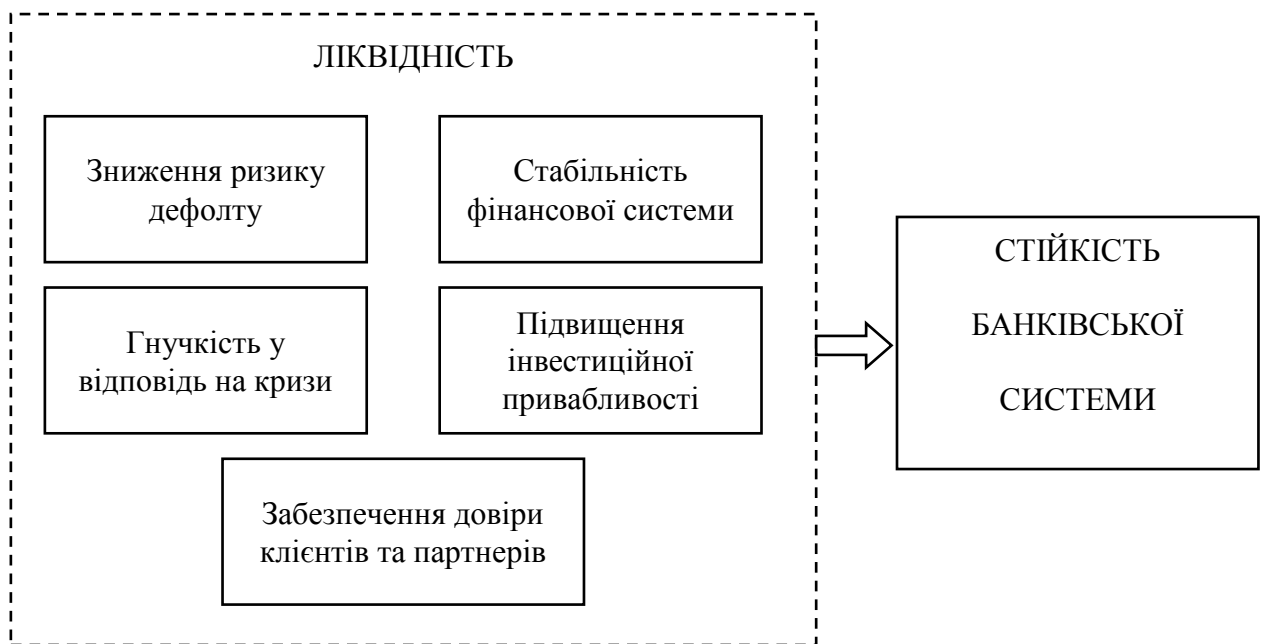

Рис. 1.1. Значення ліквідності для стійкості банківської системи

Забезпечення довіри клієнтів та партнерів – висока ліквідність сприяє довірі клієнтів, оскільки вони впевнені, що банк зможе повернути їхні кошти за першою вимогою. Ліквідність банку є важливим показником його здатності вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, що

є основою для підтримання довіри до банку [21].

Клієнти, які відкривають депозитні рахунки або здійснюють інші види заощаджень, хочуть бути впевнені, що банк зможе повернути їхні кошти за першою вимогою або після закінчення строку депозиту. Висока ліквідність означає, що банк може оперативнo забезпечити доступ до готівки, не створюючи затримок у видачі коштів клієнтам.

Висока ліквідність дозволяє банку підтримувати свій імідж надійної фінансової установи, що завжди виконує свої зобов'язання. Це підвищує його привабливість для нових клієнтів і збільшує рівень лояльності існуючих. Адже коли клієнти бачать, що банк оперативнo обробляє запити на зняття коштів чи проведення платежів, вони сприймають його як безпечне місце для зберігання своїх фінансів.

Банки також мають ділові зобов'язання перед іншими фінансовими установами, кредиторами, інвесторами та постачальниками. Високий рівень ліквідності допомагає банку своєчасно розраховуватись з партнерами, не створюючи ризиків для свого фінансового становища. Це забезпечує стійкі партнерські зв'язки та підвищує довіру до банку з боку контрагентів.

У випадку, коли клієнти втрачають довіру до банку і масово знімають кошти (так звана "банківська паніка"), може виникнути дефіцит ліквідності. Ліквідний банк здатний обслуговувати навіть великий обсяг запитів на зняття грошей, що мінімізує ризики паніки та стабілізує ситуацію. Це створює у клієнтів почуття безпеки, що банк має достатньо резервів для стабільного функціонування навіть у стресових ситуаціях [28].

Банки з високим рівнем ліквідності менше залежать від залучення дорогих короткострокових кредитів або продажу активів для покриття своїх потреб. Це підвищує їх фінансову незалежність, що додає стабільності, і клієнти можуть бути впевнені, що банк не матиме труднощів з ліквідністю у будь-який момент.

Отже, ліквідність банку виступає ключовим чинником довіри з боку як клієнтів, так і ділових партнерів. Стабільність і ліквідність банку запевняють

усіх зацікавлених осіб у тому, що банк здатний ефективно працювати і виконувати свої фінансові зобов'язання.

Зниження ризику дефолту – достатня ліквідність дозволяє банку уникати ситуацій, коли він не може виконати фінансові зобов'язання, що знижує ризик банкрутства. Зниження ризику дефолту означає, що банк, який підтримує достатній рівень ліквідності, значно знижує ймовірність невиконання своїх зобов'язань перед клієнтами, інвесторами та партнерами [27].

Банк повинен мати резерв грошових коштів та інших ліквідних активів, щоб оперативно реагувати на запити клієнтів на повернення депозитів чи погашення боргів. Це допомагає уникнути ситуацій, коли банк не має можливості повернути кошти вкладникам чи партнерам, що може призвести до дефолту.

Якщо банк не має достатньої ліквідності і не здатний виконати свої зобов'язання, це може спричинити хвилю дефолтів у фінансовій системі. Інші банки, що співпрацюють із таким банком або мають взаємні зобов'язання, можуть також зазнати фінансових втрат. Достатня ліквідність знижує ймовірність такого ефекту доміно.

У ситуаціях економічної нестабільності або чуток про проблеми банку клієнти можуть масово почати знімати свої депозити. Висока ліквідність дозволяє банку задовольнити такий попит, що запобігає масовому відтоку коштів і виникненню паніки серед клієнтів [25].

Банківська діяльність пов'язана з різними видами ризиків (кредитний ризик, ринковий ризик тощо), які можуть раптово призвести до значних збитків. Ліквідні активи виступають своєрідною подушкою безпеки, що дозволяє банку швидко покрити збитки без потреби продавати важкореалізовані активи за заниженою ціною.

Банки з достатнім рівнем ліквідності мають вищу кредитоспроможність та кращу репутацію на фінансовому ринку. Це підвищує довіру інвесторів і знижує ризик дефолту, оскільки інші установи охоче співпрацюють із

ліквідними банками [39].

Таким чином, підтримка ліквідності є ключовим фактором, який допомагає банку уникати дефолту та зберігати фінансову стійкість навіть у складних ринкових умовах.

Стабільність фінансової системи – коли більшість банків у системі мають високу ліквідність, зменшується ймовірність фінансових криз, адже банківська система менш вразлива до раптових потрясінь.

Якщо один банк виявляється неплатоспроможним або має проблеми з ліквідністю, це може викликати паніку серед вкладників і контрагентів інших банків. Недостатня ліквідність у такій ситуації створює ризик, що інші банки теж не зможуть виконати свої зобов'язання, що може спричинити ефект доміно та масові дефолти. Висока ліквідність у банків допомагає уникнути цього ефекту, забезпечуючи плавне функціонування банківської системи.

В умовах економічної нестабільності або чуток про проблеми в банківській системі клієнти можуть масово забирати свої депозити, що спричиняє кризу ліквідності в банках. Це явище, відоме як «банківська паніка», може швидко поширитися, призводячи до значних втрат для банків і навіть до банкрутств. Коли банки мають достатні резерви ліквідності, вони можуть задовольнити запити клієнтів і уникнути подібних панік, що сприяє стабільності системи [36].

Центральний банк часто виступає як кредитор останньої інстанції, щоб забезпечити ліквідність банкам, які відчувають тимчасові труднощі. Проте часте звернення банків до центрального банку за допомогою свідчить про проблеми в системі та може підірвати довіру до неї. Коли банки мають високу ліквідність, потреба в екстреному фінансуванні знижується, що робить банківську систему більш незалежною та менш вразливою до зовнішніх втручань.

Ліквідність банків сприяє привабливості національної банківської системи для міжнародних інвесторів. Стабільна фінансова система з ліквідними банками приваблює іноземний капітал, оскільки інвестори менше

боятися можливих втрат. Така довіра збільшує обсяг інвестицій, підтримує стабільність національної валюти та сприяє економічному зростанню [48].

Коли банки підтримують належний рівень ліквідності, вони мають можливість продовжувати кредитувати реальний сектор економіки навіть у періоди економічної нестабільності. Це підтримує діяльність підприємств, зберігає робочі місця і стимулює економічний розвиток. Відсутність ліквідності, навпаки, змушує банки скорочувати кредитування, що призводить до застою в економіці і може поглибити кризу.

Стабільність банківської системи значно залежить від регулятивного нагляду, який вимагає від банків підтримувати певні рівні ліквідності. Це робить систему більш передбачуваною та прозорою, дозволяє вчасно виявляти потенційні ризики й уникати раптових потрясінь. Висока ліквідність у банках свідчить про дотримання регулятивних норм, що підвищує надійність банківської системи в цілому [47].

Отже, ліквідність банків виконує роль «подушки безпеки» для всієї банківської системи, допомагаючи запобігти кризам, підтримувати довіру та забезпечувати стабільність і розвиток економіки.

Гнучкість у відповідь на кризи – ліквідність дає можливість банкам швидше реагувати на економічні чи ринкові зміни, що допомагає запобігти системним ризикам і стабілізує банківську систему. Гнучкість у відповідь на кризи означає, що ліквідний банк здатен швидко адаптуватися до змін ринкових умов та кризових ситуацій, зберігаючи свою стабільність і здатність виконувати зобов'язання. Це дуже важливо для підтримання стійкості банківської системи, оскільки в кризові моменти попит на ліквідність зростає, а джерела фінансування можуть виснажитися [52].

У кризових ситуаціях, таких як економічний спад, політична нестабільність або зростання інфляції, клієнти можуть масово знімати кошти зі своїх рахунків. Ліквідний банк має достатні запаси готівки або швидкоореалізованих активів, що дозволяє без затримок обслуговувати ці запити і уникати паніки серед вкладників.

Криза може призвести до ситуації, коли банк має великі короткострокові зобов'язання перед іншими фінансовими установами або контрагентами. Ліквідність дозволяє банку швидко погашати ці борги, зменшуючи ризик втрати репутації та уникнення штрафних санкцій, які можуть виникнути у разі затримки платежів [57].

Ліквідний банк має більше можливостей отримати фінансування на ринку капіталу або в центральному банку, оскільки його висока ліквідність є ознакою фінансової надійності. Це дозволяє оперативно отримувати кредити на випадок необхідності та уникати дефіциту коштів.

Навіть під час кризи банк із достатньою ліквідністю може продовжувати кредитувати бізнес і населення, що важливо для підтримки економіки. Без цього підприємства можуть залишитися без фінансування, що посилить рецесію та загальмує відновлення економіки.

Якщо банк ліквідний, йому не потрібно терміново продавати активи для залучення коштів. Це означає, що банк може уникнути продажу активів із великими збитками та підтримувати їхню реальну вартість на балансі [2].

Під час кризи центральний банк може змінити процентні ставки чи інші параметри монетарної політики. Ліквідний банк здатен гнучко реагувати на такі зміни, не втрачаючи стійкості, адже йому легше пристосуватися до нових умов.

Таким чином, ліквідність дозволяє банкам бути більш витривалими, підтримуючи їхню діяльність навіть у важкі часи. Це, у свою чергу, знижує ризик для всієї банківської системи, адже коли банки можуть ефективно відповідати на кризові ситуації, це допомагає уникнути доміно-ефекту, за якого нестабільність одного банку поширюється на інші фінансові установи.

Підвищення інвестиційної привабливості – ліквідні банки привабливіші для інвесторів, оскільки вони вважаються надійнішими і стійкішими до фінансових шоків. Підвищення інвестиційної привабливості ліквідних банків полягає в тому, що банки з високим рівнем ліквідності є надійнішими та більш стійкими до фінансових потрясінь, що робить їх

привабливими для інвесторів [6].

Інвестори завжди оцінюють фінансову стійкість установ, у які вкладають кошти. Висока ліквідність банку означає, що він може легко покрити свої поточні зобов'язання, навіть у разі раптового відтоку депозитів чи економічних криз. Це знижує ймовірність втрат для інвесторів і підвищує їхню впевненість у стабільності банку.

Ліквідні банки здатні своєчасно виплачувати дивіденди, проценти по облігаціях та інші інвестиційні доходи. Це робить їх привабливішими для інвесторів, які орієнтуються на стабільний дохід. Оскільки ліквідність дозволяє уникати фінансових труднощів, інвестори можуть розраховувати на регулярність виплат. Банки з високою ліквідністю менше схильні до кризових явищ, що підтримує стабільність їхніх акцій на фондових ринках. Коли банк має добру ліквідність, ризик обвалу вартості його акцій зменшується, що є позитивним фактором для акціонерів і збільшує їхню впевненість у перспективності вкладень у банк [3].

Висока ліквідність надає банку гнучкість у залученні додаткових капіталів. Наприклад, він може легше отримувати позики на вигідних умовах, а також випускати цінні папери, які будуть привабливими для інвесторів. Це дозволяє банку розвиватися та розширювати спектр своїх послуг, що додатково приваблює інвесторів.

Інвестори цінують стабільність, і банки з високою ліквідністю здатні забезпечити її протягом тривалого часу. Це сприяє довгостроковому партнерству між банком та інвесторами, оскільки останні схильні підтримувати вкладення в установи, які можуть витримати ринкові коливання і стабільно функціонувати.

Отже, висока ліквідність є одним із ключових факторів, що забезпечують банку позитивну репутацію на ринку капіталу та підвищують його інвестиційну привабливість, сприяючи залученню нових ресурсів для зростання та розвитку. Тож, ліквідність є ключовим показником здоров'я банківської системи і важливим інструментом для збереження стабільності

фінансового ринку.

1.2. Основні методи та інструменти управління ліквідністю

Управління ліквідністю є критично важливим аспектом фінансового менеджменту для підтримки платоспроможності підприємства та забезпечення його здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання [7]. Основні методи управління ліквідністю банку представлені на рис. 1.2.

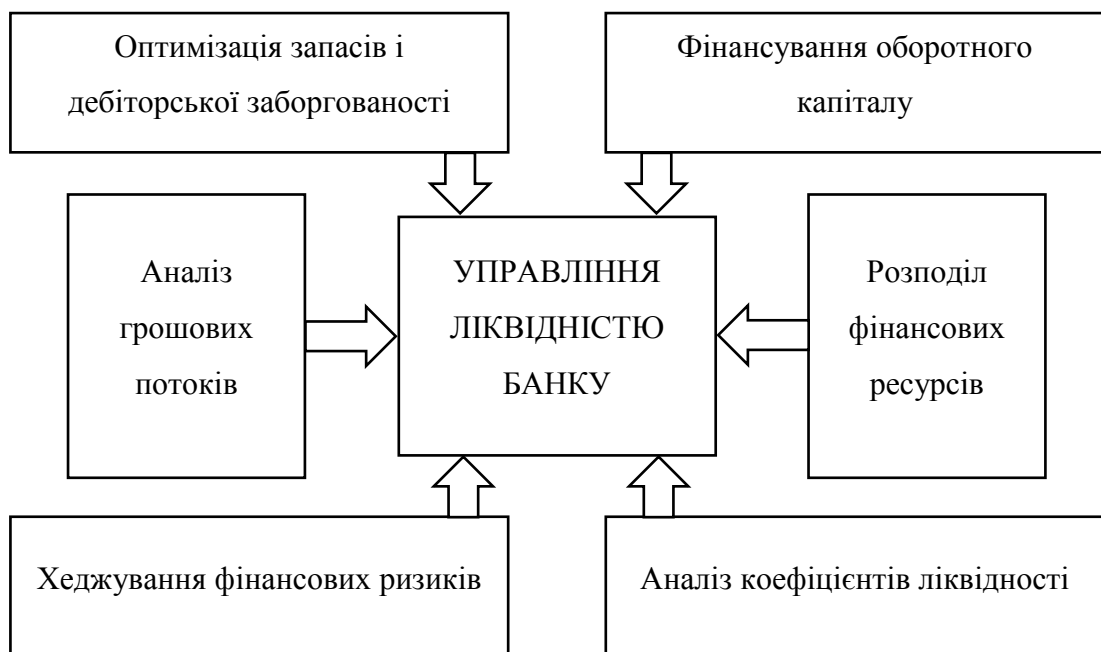

Рис. 1.2. Основні методи управління ліквідністю банку

Аналіз грошових потоків є одним із найважливіших методів управління ліквідністю, оскільки дозволяє компанії зрозуміти, коли і скільки грошових коштів буде потрібно або доступно [15].

Планування грошових потоків – компанія визначає майбутні надходження та витрати грошових коштів на основі поточних і прогнозованих бізнес-операцій. Це планування часто виконується на щомісячній або щоквартальній основі, щоб охопити короткострокові та довгострокові періоди. Сюди можуть входити як операційні грошові потоки (від основної діяльності), так і інвестиційні та фінансові (наприклад, виплата

боргів чи капітальні інвестиції).

Прогнозування грошових потоків. На основі даних про попередні періоди компанія робить прогнози про майбутні надходження та видатки. Враховується сезонність продажів, цикли оплат і фактори, які можуть вплинути на строки та обсяги платежів від клієнтів. Прогнозування грошових потоків дає змогу передбачити потенційні дефіцити або надлишки коштів і завчасно вжити відповідних заходів [13].

Складання бюджету грошових коштів (cash budget). Бюджет грошових коштів є ключовим документом, який відображає заплановані надходження та виплати за певний період, дозволяючи оцінити баланс грошових потоків. Він складається на основі очікуваних надходжень (виручка, інші доходи) та витрат (зарплата, оренда, закупівлі тощо). За допомогою бюджету грошових коштів керівництво може оцінити періоди можливих касових розривів (cash gaps) і запобігти їм.

Визначення оптимального залишку грошових коштів – компанія визначає мінімально необхідний залишок коштів, що дозволяє забезпечити безперебійне виконання операцій. Залишок грошових коштів має бути достатнім для покриття короткострокових зобов'язань, але не надмірним, щоб уникнути витрат, пов'язаних з утриманням неробочих активів. Це допомагає уникнути як недостатньої, так і надлишкової ліквідності, що може знизити дохідність компанії [13].

Постійний моніторинг та аналіз відхилень. Фактичні показники грошових потоків порівнюються з плановими даними для оцінки відхилень. Виявлення відхилень від плану дозволяє оперативно реагувати на зміни: скорочувати витрати, збільшувати збори з боржників або коригувати стратегію фінансування. Цей моніторинг є безперервним процесом і допомагає компанії залишатися гнучкою та ефективною в управлінні ліквідністю [14].

Аналіз грошових потоків є ключовим інструментом для прогнозування ліквідності компанії і забезпечення її платоспроможності, що є особливо

важливим в умовах нестабільного ринку або під час сезонних коливань у діяльності бізнесу [26].

Оптимізація запасів і дебіторської заборгованості дозволяє ефективно управляти грошовими потоками, уникати їх блокування та забезпечувати своєчасне надходження коштів.

Оптимізація запасів спрямована на зниження їх обсягу без негативного впливу на виробничий або торговий процес. Надлишок запасів може призвести до «заморожування» грошових коштів, які могли б бути використані для інших цілей [15]. Підходи та інструменти оптимізації запасів:

- аналіз ABC та XYZ – розподіл запасів на групи відповідно до їх вартості (ABC) або стабільності попиту (XYZ). Це дозволяє ідентифікувати найбільш важливі запаси, які потребують ретельного контролю;

- метод Just-in-Time (JIT) – закупівля товарів та матеріалів безпосередньо перед їх використанням, що зменшує потребу у великих запасах. Це підходить для компаній з передбачуваним попитом і добре налагодженою логістикою;

- аналіз економічного розміру замовлення (EOQ) – визначення оптимального обсягу замовлення, який мінімізує витрати на зберігання та постачання, допомагає уникнути надмірного накопичення товарів;

- оптимізація ланцюга постачання – співпраця з постачальниками для узгодження частоти постачання та мінімізації часу, необхідного для відновлення запасів.

Ефективне управління запасами допомагає знизити потребу в оборотних коштах, що покращує ліквідність.

Контроль дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість є частиною активів, яка відволікає грошові кошти з обігу. Скорочення термінів її погашення та зниження обсягу безнадійних боргів є важливими кроками для поліпшення ліквідності [12].

Встановлення кредитних умов і лімітів – визначення чітких умов

кредитування (термінів оплати, знижок за своєчасну оплату) та встановлення кредитних лімітів для клієнтів, що мінімізує ризики прострочених платежів.

Системи оцінки платоспроможності клієнтів – регулярний моніторинг фінансового стану клієнтів дозволяє вчасно ідентифікувати ризики неплатоспроможності та уникати співпраці з ненадійними покупцями.

Скорочення термінів оплати – зменшення строків кредитування та надання знижок за швидку оплату може стимулювати клієнтів розраховуватися швидше.

Використання факторингу – продаж дебіторської заборгованості факторинговій компанії дозволяє швидко отримати кошти, не чекаючи оплати від покупця, що особливо корисно при роботі з довготривалими кредитами.

Автоматизація процесів управління дебіторською заборгованістю – впровадження програмного забезпечення для відстеження термінів погашення, надсилання нагадувань і автоматизованого обліку дозволяє підвищити ефективність збору боргів і зменшити адміністративні витрати.

Ці підходи допомагають зменшити дебіторську заборгованість і збільшити оборотність коштів, що позитивно впливає на ліквідність компанії та забезпечує стабільний грошовий потік.

Фінансування оборотного капіталу. Оборотний капітал забезпечує компанії необхідні ресурси для покриття щоденних операційних витрат, таких як закупівля сировини, виплата заробітної плати, оплата послуг і рахунків. Підтримка достатнього рівня оборотного капіталу сприяє стабільній роботі компанії та забезпечує ліквідність [19].

Кредити на оборотний капітал – компанія може залучати кредити на покриття поточних витрат та управління ліквідністю. Такі кредити зазвичай мають короткий термін погашення (від кількох місяців до року) і можуть використовуватися для фінансування запасів або дебіторської заборгованості.

Овердрафт – цей інструмент дозволяє компанії користуватися коштами понад наявний залишок на рахунку. Овердрафт є гнучким джерелом

фінансування, який можна використовувати в разі короткострокових потреб.

Кредитні лінії – це заздалегідь узгоджений з банком ліміт кредитування, який компанія може використовувати в разі потреби. Компанія може не використовувати всю суму відразу, а поступово знімати кошти в міру необхідності, сплачуючи відсотки лише на використану суму [55]. Це забезпечує гнучкість і дозволяє швидко покривати нестачу ліквідності.

Векселі – короткострокові боргові інструменти, які компанія може використовувати для отримання коштів. Випуск векселів дозволяє залучити фінансування на кілька місяців і є доступним методом для великих компаній.

Комерційні папери – короткострокові облігації, які випускаються компаніями для залучення коштів на період від 30 до 270 днів. Вони є доступними для великих корпорацій та забезпечують альтернативу банківському кредиту.

Факторинг є інструментом фінансування дебіторської заборгованості, який дозволяє компанії швидше отримати кошти за надані товари чи послуги. Компанія продає свої рахунки-фактури факторинговій компанії або банку зі знижкою і отримує гроші авансом. Це дозволяє зменшити ризик неплатежів і забезпечує швидкий доступ до коштів.

Фінансовий лізинг – дає змогу використовувати обладнання або транспортні засоби без необхідності одноразового великих капіталовкладень. Орендна плата за лізинг часто розподілена на кілька років, що дозволяє знизити навантаження на ліквідність [55].

Переваги фінансування оборотного капіталу:

- підтримка стабільної ліквідності навіть за значних операційних витрат;
- гнучкі умови кредитування та можливість вибору між різними інструментами;
- зменшення залежності від надходжень грошових коштів від клієнтів;
- можливість оперативного реагування на зміни в оборотному капіталі та ринкові коливання.

Таким чином, ефективне фінансування оборотного капіталу дає змогу підприємству підтримувати фінансову стабільність і оперативно реагувати на зміну потреб у ліквідності, знижуючи ризик фінансових труднощів.

Розподіл фінансових ресурсів – це процес ефективного управління наявними грошовими коштами та іншими фінансовими активами для забезпечення оптимального рівня ліквідності компанії. Метою цього процесу є забезпечення належного балансу між достатньою кількістю коштів для виконання зобов'язань і максимізацією доходів від використання вільних коштів [60].

Кожна компанія має визначити мінімально необхідний рівень грошових коштів, які повинні бути в її розпорядженні для покриття поточних витрат і непередбачених витрат. Цей мінімальний залишок залежить від специфіки бізнесу, сезонних коливань та характеру діяльності. Наприклад, компанії з великими оборотами і частими фінансовими транзакціями можуть мати вищий мінімальний залишок грошових коштів [60]. Оскільки надлишок ліквідних коштів може призводити до втрат на інфляцію або упущених можливостей для інвестування, необхідно визначити такий рівень, який дозволяє мати достатньо коштів для операційної діяльності, але не зашкодить доходності.

Гроші, що знаходяться в резерві або не використовуються для поточних потреб, можуть бути використані для отримання доходу. Інструменти грошового ринку, зокрема короткострокові депозити або державні цінні папери можуть бути використані для тимчасового розміщення вільних коштів. Це дозволяє отримати прибуток без значного ризику, зберігаючи високу ліквідність. Компанія може використовувати інструменти з більшою доходністю, наприклад, інвестиції в короткострокові облігації, якщо це не загрожує її здатності виконувати фінансові зобов'язання [60].

Оборотний капітал включає в себе всі короткострокові активи та зобов'язання компанії (грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси тощо), тому правильний розподіл між ними забезпечує ліквідність та

ефективність бізнесу. Перевищення запасів або дебіторської заборгованості може блокувати кошти, необхідні для виконання зобов'язань, тому важливо оптимізувати рівень цих активів [55].

Створення резервів для можливих непередбачених ситуацій або сезонних коливань може допомогти підтримувати ліквідність у періоди низької виручки або великих витрат. Це передбачає накопичення певної суми для майбутнього використання, щоб уникнути необхідності залучати дорогі позикові кошти в умовах нестачі ліквідності.

Рішення про інвестування на довший термін або використання коштів для розвитку бізнесу повинні базуватися на аналізі ризиків та вигод. Вибір між інвестиціями в основні засоби, нові проекти чи депозити визначається з урахуванням потреб у ліквідності та потенційного прибутку від таких вкладень.

Для досягнення оптимального розподілу можна використовувати різні фінансові інструменти: банківські депозити, кредитні лінії, ринкові цінні папери. Наприклад, якщо компанія не потребує великих грошових коштів протягом певного періоду, вона може розмістити їх на депозитах або в державних облігаціях, отримуючи при цьому відсотки, але при необхідності швидко доступуючи до коштів [44].

Важливість розподілу фінансових ресурсів:

- баланс між ліквідністю і прибутковістю – ефективний розподіл дозволяє зберігати ліквідність, не знижуючи доходність підприємства;
- зниження ризиків – правильний розподіл коштів дозволяє уникнути ситуацій, коли компанія має надлишок або нестачу грошових коштів для виконання своїх зобов'язань;
- покращення фінансового стану – завдяки правильному розподілу, компанія може знижувати витрати на обслуговування заборгованості та підвищувати рентабельність [44].

Таким чином, розподіл фінансових ресурсів є важливим інструментом для забезпечення стабільної та ефективної роботи підприємства в умовах

мінливих фінансових та економічних умов.

Хеджування фінансових ризиків є процесом зменшення або усунення потенційних фінансових втрат, що виникають через зміни в умовах ринку, таких як коливання валютних курсів, процентних ставок або товарних цін. Це важливий інструмент управління ліквідністю, оскільки фінансові ризики можуть мати значний вплив на грошові потоки компанії, її здатність до обслуговування боргів і загальний фінансовий стан [40]. Основні типи фінансових ризиків, які потребують хеджування це валютний процентний та товарний ризик.

Валютний ризик – виникає через коливання валютних курсів. Це особливо важливо для компаній, які здійснюють міжнародну торгівлю або мають активи та зобов'язання в іноземних валютах.

Процентний ризик – зумовлений змінами процентних ставок, що можуть вплинути на витрати за позиками або доходи від інвестицій.

Товарний ризик – пов'язаний із коливаннями цін на сировину або інші товари, які компанія закупає чи продає.

Інструменти для хеджування фінансових ризиків форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони та свопи [58].

Форвардні контракти – це угоди між двома сторонами щодо обміну валют, товарів або інших активів на заздалегідь визначену дату в майбутньому за зафіксованою ціною. Форварди використовуються для хеджування валютного ризику, коли компанія хоче зафіксувати курс валют на майбутні поставки або платежі. Проблема форвардів полягає в їхній неліквідності та тому, що вони є нестандартизованими контрактами.

Ф'ючерсні контракти – це стандартизовані угоди, що укладаються через біржі для купівлі або продажу активу за визначену ціну на певну дату в майбутньому. Ф'ючерси використовуються для хеджування валютних, процентних або товарних ризиків [58]. На відміну від форвардів, ф'ючерси є ліквідними та стандартизованими, що полегшує їхнє використання.

Опціони – це фінансові інструменти, що надають право (але не

зобов'язання) купити або продати актив за визначеною ціною на певну дату в майбутньому. Опціони використовуються для хеджування валютного та процентного ризиків, адже вони дозволяють зберегти можливість вигоди при сприятливих змінах на ринку. Наприклад, опціони на валюту дозволяють захистити компанію від негативних коливань валютного курсу.

Свопи – це угоди, в рамках яких дві сторони обмінюються фінансовими зобов'язаннями або активами на певний період. Валютні свопи – компанія може обмінювати валюту для зменшення ризику змін валютних курсів. Процентні свопи – компанія може обмінювати фіксовану процентну ставку на змінну (або навпаки), щоб захистити себе від коливань процентних ставок. Свопи дозволяють значно знизити вартість хеджування порівняно з іншими інструментами, особливо для великих компаній.

Для компаній, що працюють у галузях, де важливим фактором є вартість сировини або товарів (наприклад, нафтова, металургійна, аграрна промисловість), хеджування через ф'ючерсні контракти на товарні ресурси є важливим методом управління ризиками. Цей тип хеджування дозволяє фіксувати ціни на майбутні постачання сировини або готової продукції.

Переваги хеджування:

- Зниження фінансових ризиків – допомагає уникнути значних втрат через несприятливі коливання на фінансових ринках.
- Забезпечення стабільності грошових потоків – захищає компанію від різких змін у цінах, що може полегшити планування та прогнозування.
- Полегшення доступу до фінансування – стабільніші фінансові результати можуть підвищити довіру кредиторів і знизити вартість позик [50].

Недоліки хеджування:

- Витрати на хеджування – укладення контрактів і використання фінансових інструментів може потребувати значних витрат, як-от комісії, премії за опціони, спреди.
- Можливість пропустити вигоду – у разі сприятливих змін на ринку,

компанія може не скористатися вигодою через попереднє хеджування.

Хеджування є важливим інструментом для управління ліквідністю, оскільки воно дозволяє знижувати ризики та забезпечує стабільність грошових потоків, що, в свою чергу, допомагає зберегти платоспроможність компанії.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності – дозволяє оцінити здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів. Коефіцієнти ліквідності дають уявлення про фінансову стійкість компанії і її здатність справлятися з непередбачуваними витратами або проблемами на ринку [18].

Коефіцієнт поточної ліквідності – це співвідношення між поточними активами (кошти на рахунках, дебіторська заборгованість, запаси) і поточними зобов'язаннями (кредити, рахунки до сплати). Якщо коефіцієнт більше 1, це означає, що компанія має достатньо активів для покриття своїх поточних зобов'язань. Ідеальний рівень часто становить 1,5–2. Якщо коефіцієнт менший за 1, це сигналізує про можливі проблеми з ліквідністю, і компанія може зіткнутися з труднощами при виконанні своїх зобов'язань.

Коефіцієнт поточної ліквідності = (Поточні активи)/(Поточні зобов'язання)

Швидкий коефіцієнт ліквідності – цей коефіцієнт дає більш строгий показник ліквідності, оскільки виключає запаси (які можуть бути менш ліквідними). Він вимірює здатність підприємства покрити свої поточні зобов'язання тільки за рахунок найбільш ліквідних активів (готівка, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові інструменти) [22]. Значення швидкого коефіцієнта більше 1 вказує на достатність ліквідних активів для покриття поточних зобов'язань, що є ознакою фінансової стійкості.

Швидкий коефіцієнт = (Поточні активи – Запаси)/(Поточні зобов'язання)

Коефіцієнт абсолютної ліквідності цей коефіцієнт вимірює здатність

компанії покрити свої поточні зобов'язання лише за рахунок готівки та найбільш ліквідних фінансових активів. Це найстрогіший показник ліквідності. Якщо коефіцієнт менше 0,2, це може свідчити про серйозні проблеми з ліквідністю.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності = $(\text{Готівка} + \text{Короткострокові фінансові активи}) / (\text{Поточні зобов'язання})$

Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом – це показник того, яка частка активів фінансується за рахунок власного капіталу, і він допомагає оцінити рівень фінансової стабільності підприємства. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більша частка активів фінансується власними коштами, що знижує фінансовий ризик і покращує ліквідність.

Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом = $(\text{Власний капітал}) / (\text{Загальні активи})$

Коефіцієнт оборотності поточних активів цей коефіцієнт дозволяє оцінити, як швидко поточні активи підприємства можуть бути перетворені на готівку для покриття поточних зобов'язань. Оборотність повинна бути оптимальною, щоб підприємство не відчувало дефіциту ліквідності, але при цьому не утримувало надмірно великі запаси.

Коефіцієнт оборотності = $(\text{Поточні активи}) / (\text{Поточні зобов'язання})$

Аналіз цих коефіцієнтів дозволяє фінансовим менеджерам:

- визначити рівень платоспроможності та ризики дефіциту ліквідності;
- прогнозувати потребу в залученні додаткових фінансових ресурсів;
- оптимізувати структуру активів і зобов'язань для забезпечення стабільного грошового потоку.

Загалом, вивчення цих показників допомагає знизити фінансові ризики та приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління ліквідністю.

Основні інструменти управління ліквідністю це банківські кредити та кредитні лінії, факторинг та лізинг, інструменти грошового ринку (депозити, короткострокові облігації), інструменти хеджування (форварди, ф'ючерси, опціони) [54].

Комплексне використання цих методів та інструментів сприяє ефективному управлінню ліквідністю і забезпечує фінансову стабільність компанії.

1.3. Ризики ліквідності та причини, що призводять до неплатоспроможності банку

Ризики ліквідності та причини, що призводять до неплатоспроможності банку є ключовими питаннями в банківській діяльності, які безпосередньо впливають на стабільність фінансової системи.

Ризик ліквідності – це ймовірність того, що банк не зможе виконати свої зобов'язання (віддати гроші клієнтам або розрахуватися з контрагентами) через недостатність ліквідних активів. Відсутність ліквідності може призвести до фінансових труднощів і навіть до банкрутства [29].

Короткостроковий ризик ліквідності, зазвичай виникає через несвоєчасне отримання грошових потоків (наприклад, повернення кредитів або депозитів), що ускладнює виконання поточних зобов'язань. Якщо банк надає довгострокові кредити, а отримує короткострокові депозити, то існує ризик дефіциту ліквідності, коли клієнти знімуть гроші одночасно. Збитки через невиконання позичальниками кредитів можуть знизити ліквідність банку [30].

Неплатоспроможність банку виникає, коли його зобов'язання перевищують активи, що зумовлює неможливість виконати зобов'язання перед кредиторами та клієнтами.

Вкладення в ненадійні чи високоліквідні активи можуть привести до значних втрат. Наприклад, неповернення кредитів або падіння вартості застави. Низька якість активів є однією з основних причин неплатоспроможності банку. Активи банку – це його ресурси, які можуть бути використані для виконання зобов'язань або для отримання доходу. Коли якість цих активів є низькою, банк стає більш уразливим до ризиків і фінансових труднощів.

Банк може видавати кредити ненадійним або слабким позичальникам,

що згодом призводить до високого рівня непогашених боргів (дебіторської заборгованості). Якщо клієнти не виконують свої зобов'язання, це знижує ліквідність банку та його здатність повернути кошти, надані в кредит.

Неналежне оцінювання кредитних ризиків, відсутність належної перевірки платоспроможності позичальників або кредитування на сумнівних умовах може привести до великої кількості проблемних кредитів. Це часто виникає через недостатню аналітику або надмірну впевненість в успіху [23].

Коли кредити забезпечуються заставою (наприклад, нерухомістю, цінними паперами), знецінення цієї застави може привести до ситуації, коли вона вже не покриває суму боргу. Це відбувається, коли ціна на активи, які виступають заставою (наприклад, на ринку нерухомості або на фондовому ринку), падає через зміни в економічній ситуації або погану оцінку ризиків.

Банк може інвестувати в низькоякісні цінні папери або акції (наприклад, в акції підприємств, що знаходяться в економічних труднощах або в високоризикові фінансові інструменти), які значно знижуються в ціні. Це може привести до великих фінансових втрат, що вплине на платоспроможність банку [51].

Недостатньо диверсифіковані або незбалансовані активи можуть бути ще однією причиною зниження якості активів. Якщо банк зосереджує свої інвестиції або кредити в одному секторі економіки або на кількох великих позичальниках, зміни в ринкових умовах або у фінансовому становищі цих клієнтів можуть мати катастрофічні наслідки.

Банк може занижувати ризики своїх активів або неправильно оцінювати потенційні втрати. Наприклад, недооцінка кредитного ризику або ризику ліквідності активів може привести до того, що активи, що виглядають стабільними на момент надання кредитів, виявляються набагато менш ліквідними або прибутковими в реальності [59].

Зниження ліквідності виникає коли значна частина активів є низької якості, банк може не мати достатньо ліквідних або вартісних ресурсів для покриття зобов'язань.

Збитки через низькоякісні активи можуть істотно знизити капітал банку, що робить його уразливим до фінансових криз. Якщо банк стикається з великими втратами через проблемні кредити або знецінені інвестиції, це може призвести до того, що його зобов'язання перевищуватимуть активи, що в результаті веде до неплатоспроможності.

Таким чином, низька якість активів є суттєвим фактором ризику для банку і може стати основною причиною його неплатоспроможності, якщо вона не буде оперативної виявлена та виправлена.

Невиправдані ризики в операціях. Великий обсяг кредитів на сумнівних умовах або укладання фінансових угод із високим рівнем ризику. Даний ризик виникає коли банк бере на себе високий рівень ризику в своїй операційній діяльності, що може призвести до великих збитків і в кінцевому підсумку до неплатоспроможності [5].

Банк може ухвалювати рішення про надання кредитів позичальникам із низьким кредитним рейтингом або тих, які не мають достатньої фінансової стабільності. Це можуть бути суб'єкти з поганою кредитною історією (невідповідні для отримання кредиту через високий ризик неповернення) або великі позики без адекватної оцінки платоспроможності позичальників, що може призвести до масових дефолтів.

В результаті такі кредити можуть не бути повернуті, що створює значні фінансові втрати для банку, а також ставить під сумнів його платоспроможність.

Занадто великі обсяги кредитування в одній групі позичальників. Якщо банк надає значну частину своїх ресурсів одному клієнту або групі клієнтів (наприклад, одній галузі або компанії), ризики значно зростають у випадку, якщо цей клієнт або сектор економіки зазнає фінансових труднощів, банк може втратити значну частину своїх активів, що веде до серйозних збитків. Це також означає, що банк може стати надмірно залежним від конкретної групи позичальників, що погіршує його фінансову стабільність [8].

Вкладення в високоліквідні та нестабільні активи. Банк може інвестувати в фінансові інструменти, що мають високий рівень ризику, наприклад цінні папери низької якості (наприклад, облігації сумнівних компаній, високоволатильні акції) чи інвестиції в ринки з високою волатильністю (наприклад, криптовалюти чи акції стартапів), де коливання цін можуть бути значними, що створює великий ризик для ліквідності та фінансової стійкості банку [9]. Якщо ці активи суттєво втратять вартість, банк може зазнати значних збитків, що негативно вплине на його фінансову ситуацію.

Невиправдано високий рівень кредитного плеча. Банк може активно використовувати кредитне плече, тобто брати позики для фінансування своїх операцій. Якщо банк надає надмірну кількість кредитів, використовуючи позикові кошти, його рівень зобов'язань зростає, що створює значну уразливість. Якщо активи не приносять очікуваного доходу, або якщо частина позичальників не поверне кредити, банк не зможе виконати свої зобов'язання перед кредиторами, що може призвести до неплатоспроможності [11]. Особливо це стає проблемою, коли ринок переживає кризу або коли відсоткові ставки змінюються, а позики залишаються дорогими.

Банки часто використовують стратегії хеджування (страхування від змін на фінансових ринках) для зменшення ризиків. Проте, якщо ці стратегії погано продумані або надмірно складні, вони можуть не виконати свої функції або навіть посилити ризики. Наприклад, інвестиції у фінансові деривативи (похідні інструменти) можуть бути високоризиковими, якщо ринок зміниться непередбачуваним чином [20].

Якщо банк активно працює з іноземною валютою (наприклад, надає кредити в іноземних валютах), він може стикатися з великими валютними ризиками, коли курс валюти змінюється несприятливо для нього. Наприклад, зміни курсу іноземної валюти можуть призвести до того, що зобов'язання банку за кредитами в іноземній валюті значно зростуть. Це може вплинути на

платоспроможність банку, якщо він не має достатнього хеджування.

Банк може також бути втягнутий в операції з високим рівнем ризику через участь у фінансових махінаціях, незаконних схемах або через недостатньо ефективну внутрішню політику управління ризиками.

Усі ці фактори можуть спричинити серйозні фінансові труднощі для банку, призвести до значних збитків і, як наслідок, неплатоспроможності, якщо банк не вживе заходів для зменшення таких ризиків [33].

Невдале управління ліквідністю. Банк може не мати достатньо ліквідних активів для забезпечення необхідних платежів, особливо якщо велика частина активів вкладена у довгострокові інвестиції або не ліквідні цінні папери. Невдале управління ліквідністю є однією з основних причин, яка може призвести до неплатоспроможності банку. Ліквідність визначає здатність банку виконувати свої зобов'язання вчасно без значних фінансових втрат.

Незбалансованість між короткостроковими зобов'язаннями та довгостроковими активами. Банк може отримувати короткострокові депозити від клієнтів, але інвестувати ці кошти в довгострокові кредити чи інші активи, які не можна швидко реалізувати або продати. У разі, якщо клієнти вирішать зняти свої депозити (через кризу чи інші причини), банк може не мати достатньо ліквідних активів для виконання цих зобов'язань [33].

Банки зобов'язані підтримувати резерви ліквідних активів для покриття своїх поточних зобов'язань. Це може бути форма резервних депозитів, готівки або цінних паперів, які можуть бути швидко продані або використані для забезпечення платежів. Якщо банк не має достатнього обсягу таких активів або неправильно оцінює їх потребу, він може опинитися в ситуації, коли не зможе виконати свої короткострокові зобов'язання.

Банки часто взаємодіють з фінансовими ринками для управління своїми активами і зобов'язаннями. Погіршення ситуації на фінансових ринках – падіння цін на активи або підвищення процентних ставок – може знизити ліквідність банку, оскільки він не зможе швидко або вигідно продати

свої активи або залучити нові джерела фінансування.

Масові відтоки депозитів або неочікуване погіршення фінансового становища клієнтів може призвести до проблем з ліквідністю. Це часто трапляється під час паніки на ринку, коли клієнти, намагаючись уникнути втрат, швидко забирають свої кошти [33].

Банки повинні прогнозувати свої потреби в ліквідності на майбутнє, щоб врахувати сезонні коливання попиту на готівку, зміни в економічній ситуації, коливання процентних ставок тощо. Якщо банк не має належного стратегічного плану або проводить недостатнє управління ліквідністю, він може не вистачити коштів на покриття короткострокових зобов'язань [53].

Банк може не мати чітких політик і процедур для управління ліквідністю, таких як моніторинг змін у депозитах, ефективне управління короткостроковими зобов'язаннями, використання кредитних ліній або хеджування ризиків ліквідності. Відсутність цих механізмів може призвести до неефективного реагування на ризики.

Невдале управління ліквідністю є складним і багатофакторним процесом. Воно включає у себе необхідність збалансованого підходу до активів і зобов'язань, резервування ліквідних активів, правильного планування фінансування та здатність ефективно реагувати на зовнішні шоки. Якщо ці аспекти не враховуються, банк може зіткнутися з серйозними труднощами, які можуть призвести до неплатоспроможності.

Зниження довіри до банку. Масові виведення депозитів через чутки або негативні новини можуть спричинити кризу ліквідності. Зниження довіри до банку – це одна з ключових причин неплатоспроможності, оскільки банківська система в значній мірі залежить від довіри клієнтів, інвесторів та ринку. Якщо довіра до банку знижується, це може призвести до масових виведень депозитів та інших негативних наслідків, які безпосередньо загрожують ліквідності та фінансовій стабільності установи [53].

Чутки або негативна інформація, навіть якщо вона не є обґрунтованою, можуть викликати паніку серед клієнтів. Це може бути новина про фінансові

труднощі банку, порушення регуляторних вимог, чи інші фінансові проблеми. Інформація про можливі кримінальні розслідування, судові позови або фальшування фінансових звітів також може викликати у клієнтів сумніви щодо стабільності банку.

Фінансова неплатоспроможність або ризики банкрутства – якщо банк зазнає фінансових труднощів, навіть через тимчасові труднощі в ліквідності чи погіршення фінансових результатів, це може призвести до втрати довіри. Клієнти, зокрема великі вкладники, можуть почати забирати свої кошти через побоювання, що банк не зможе виконати свої зобов'язання [56].

Невиконання зобов'язань – якщо банк починає затримувати виплату депозитів або інших зобов'язань (наприклад, через труднощі з ліквідністю), це може спричинити серйозне падіння довіри. Клієнти почнуть сумніватися у здатності банку виконати свої фінансові обов'язки, що посилює паніку.

Погіршення репутації – інші фактори, такі як погане управління, корупційні скандали, або недовіра до керівництва банку, можуть також призвести до зниження репутації фінансової установи. У такому випадку, навіть якщо банк насправді є фінансово стабільним, клієнти можуть відмовитися від співпраці.

Панічні виведення депозитів (банкрутство через банкруан) – одним із найбільших ризиків є ситуація, коли через втрату довіри до банку клієнти починають масово забирати свої кошти, що призводить до так званого банкруану (panicked bank run). В результаті банк не може виконати всі запити на зняття депозитів, оскільки більшість його активів вкладена в довгострокові інвестиції чи інші важко ліквідні активи [56].

У такій ситуації навіть стабільний банк може опинитися на межі неплатоспроможності, оскільки для покриття запитів клієнтів необхідно мати значні ліквідні резерви, яких часто не вистачає.

Наслідки зниження довіри:

– Виведення депозитів – масовий відток коштів з банку через побоювання з приводу його платоспроможності або ліквідності.

– Зниження цінних паперів банку – негативна репутація може призвести до падіння вартості акцій або облігацій банку на ринку.

– Збільшення вартості залучення фінансування – банки, які втратили довіру, змушені платити вищі відсотки за залучення кредитів або коштів на ринку, що ще більше підвищує їхні витрати та фінансовий тиск [25].

– Зміна умов співпраці – потенційні інвестори та партнери можуть відмовитися від подальших угод або фінансування, що ускладнює економічне становище банку.

Зниження довіри до банку може спричинити ланцюгову реакцію, де відтік коштів, зростання витрат на фінансування та погіршення репутації викликають серйозні фінансові труднощі, які можуть призвести до неплатоспроможності. Для банку важливо активно працювати над підтримкою довіри клієнтів та інвесторів, включаючи прозорість фінансової звітності, ефективне управління ризиками та своєчасне реагування на негативні фактори.

Малий капітал та низький рівень резервів. Недостатні резерви та капітал не дозволяють банку покривати збитки або витримати фінансові потрясіння. Вони обмежують здатність фінансової установи покривати можливі збитки, що можуть виникнути через неочікувані фінансові труднощі, непогашення кредитів або інші ризики [19].

Капітал банку – це власні кошти, які він може використовувати для покриття своїх збитків. Якщо капітал є недостатнім, банк не здатний ефективно впоратися з непередбаченими фінансовими ризиками або кризами. Недостатній капітал може виникнути через неадекватний рівень статутного капіталу (якщо банк починав свою діяльність з низьким рівнем капіталу або якщо з часом він не збільшував капітал у відповідності до зростання активів і зобов'язань), збиткові операції (якщо банк зазнає систематичних фінансових збитків, це знижує його капітальну базу, що робить його більш уразливим до неплатоспроможності) або невдалі інвестиції або кредити (надання кредитів високого ризику або інвестиції в нестабільні активи може призвести до

великих втрат, які зменшують капітал банку) [19].

Низький рівень резервів. Резерви – це кошти, які банк відокремлює для покриття можливих збитків від кредитного ризику, неплатежів клієнтів або інших фінансових втрат. Якщо резерви занадто низькі, банк може не мати достатньо засобів для покриття цих втрат, що може призвести до фінансової кризи.

Низький рівень резервів під кредити – якщо банк не формує достатньо резервів для можливих непогашених кредитів, це збільшує ризик неплатоспроможності. У разі масових неплатежів з боку позичальників або економічних потрясінь, банк може зазнати значних втрат.

Недостатнє покриття для ризиків інших операцій – банківські операції, такі як інвестиції в цінні папери, операції з деривативами або валютні угоди, також потребують резервів. Якщо банк не створює резерви для цих операцій, можливі зміни в ринку або курсах можуть призвести до фінансових труднощів.

Коли капітал і резерви невеликі, банк не здатний швидко реагувати на погіршення економічної ситуації, бо не має достатньо власних коштів для покриття збитків. Якщо у нього не вистачає капіталу для покриття збитків або відшкодування втрат, він може опинитися у ситуації неплатоспроможності. Якщо капітал і резерви не відповідають вимогам регулятора (наприклад, вимогам щодо коефіцієнта капіталу), банк може бути змушений скоротити свою діяльність, що знижує його здатність генерувати прибуток, і це може призвести до його банкрутства [14].

Ризики від надмірної залежності від позик. Якщо банк має низький рівень власного капіталу, він може покладатися на позики для фінансування своїх операцій. Однак, це може призвести до великої залежності від зовнішнього фінансування. У разі проблем на ринку позик, підвищення процентних ставок або відмови від кредитування, банк може зіткнутися з дефіцитом ресурсів, що спричинить проблеми з ліквідністю та потенційну неплатоспроможність [14].

Таким чином, низький рівень капіталу та резервів обмежує можливості банку покривати фінансові ризики та збитки, що може спричинити неплатоспроможність або навіть банкрутство. Ці фактори також підвищують уразливість банку до зовнішніх економічних змін і фінансових потрясінь.

Зовнішні економічні фактори можуть мати значний вплив на фінансову стабільність банку, оскільки вони можуть порушити рівновагу в економіці або призвести до змін у ринкових умовах, що у свою чергу впливає на банківську діяльність [21].

Економічна рецесія – це період зниження економічної активності, що супроводжується зменшенням виробництва, падінням попиту на товари і послуги, безробіттям, зниженням доходів та скороченням кредитування. Це може призвести до зростання неплатежів за кредитами, що надаються банками, зокрема для бізнесу та споживачів. У такі періоди банки стикаються з підвищеним кредитним ризиком, оскільки більше позичальників можуть мати проблеми з виконанням своїх зобов'язань, що призводить до зменшення ліквідності та потенційних збитків. У кризовий період можуть знижуватись ціни на нерухомість, акції чи інші активи, що використовуються як застави по кредитах. Це може призвести до втрат, якщо банку доведеться реалізовувати застави за низькими цінами [21].

Інфляція (зростання рівня цін) може знизити реальну вартість кредитів і заощаджень, погіршуючи фінансове становище банку. Якщо інфляція перевищує темпи росту доходів банку, це може призвести до зниження його прибутковості.

Знецінення національної валюти призводить до зростання вартості зовнішніх зобов'язань (наприклад, по валютних позиках), що також може спричинити фінансові труднощі. Якщо банк має значну кількість позик у іноземній валюті, зниження курсу національної валюти може призвести до збільшення вартості обслуговування цих зобов'язань, що, в свою чергу, може спричинити дефіцит ліквідності [27].

Зміни в обліковій ставці центрального банку можуть мати

безпосередній вплив на вартість кредитів і депозитів. Підвищення облікової ставки може збільшити витрати банку на залучення коштів і призвести до зменшення попиту на кредити з боку споживачів і бізнесу.

Фінансові кризи в інших країнах або регіонах можуть також вплинути на стабільність національної економіки. Наприклад, криза на світових фінансових ринках або боргова криза в інших країнах може створити тиск на банківську систему та викликати відтік капіталу.

Зміни у фінансовому регулюванні, такі як нові вимоги до капіталу або ліквідності, можуть призвести до додаткових витрат для банків, що може виявитися важким для банків з низьким рівнем капіталу.

Міжнародні санкції можуть обмежити доступ банку до міжнародних фінансових ринків, створюючи проблеми з фінансуванням і виконанням зобов'язань [27].

Природні катастрофи (землетруси, повені, урагани) можуть призвести до серйозних економічних збитків в регіонах, де здійснюють діяльність банки. Це може знизити платоспроможність позичальників і створити тимчасові фінансові труднощі для банків.

Геополітичні кризи (війни, політична нестабільність, конфлікти) також можуть спричинити зниження довіри до банків, відтік капіталу, зниження вартості активів і порушення фінансових зв'язків з міжнародними партнерами.

Зовнішні економічні фактори можуть значно вплинути на стабільність банку через різноманітні канали, включаючи зміну вартості активів, підвищення ризиків неплатежів, інфляцію, зниження довіри або санкції. Тому важливою складовою фінансового менеджменту є моніторинг зовнішніх змін та здатність банку адаптуватися до змін в економічному середовищі.

Ризики ліквідності й причини неплатоспроможності є тісно пов'язаними і часто взаємодіють, створюючи ситуації, де банк стикається з фінансовими труднощами.

Висновки до розділу 1

1. Ліквідність банку є критично важливою для його здатності виконувати зобов'язання перед клієнтами та контрагентами, а також для забезпечення стабільності та довіри до фінансової системи в цілому. Висока ліквідність дозволяє банкам уникати ризику дефолту, що є важливим фактором у запобіганні фінансових криз і збереженні стабільності банківської системи. Коли банки здатні швидко конвертувати активи в готівку, це підвищує їхню надійність та привабливість для інвесторів. З іншого боку, низька ліквідність може призвести до труднощів у виконанні зобов'язань, що може створити проблеми не тільки для окремого банку, але й для всієї фінансової системи. Таким чином, ліквідність є ключовим чинником для забезпечення стійкості банківської системи, зменшення ризиків фінансових потрясінь і підтримання економічної стабільності в країні.

2. Управління ліквідністю є ключовим аспектом фінансового менеджменту, оскільки від нього залежить здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання та підтримувати стабільність. Для ефективного управління ліквідністю важливо застосовувати комплексний підхід, що включає планування та прогнозування грошових потоків, оптимізацію запасів і дебіторської заборгованості, а також ефективне використання фінансових інструментів для забезпечення необхідного рівня оборотних коштів. Аналіз та моніторинг основних показників ліквідності, таких як поточний та швидкий коефіцієнти ліквідності, дозволяє своєчасно виявити потенційні проблеми та вжити відповідних заходів для їх вирішення. Залучення короткострокових фінансових ресурсів через кредити, факторинг або використання інструментів грошового ринку допомагає швидко забезпечити компанії необхідні кошти для покриття поточних зобов'язань. Водночас використання хеджування ризиків може захистити підприємство

від валютних та процентних коливань, що також має важливе значення для підтримки ліквідності. Таким чином, успішне управління ліквідністю вимагає збалансованого підходу до фінансового планування, своєчасного реагування на зміни в зовнішньому середовищі та ефективного використання доступних фінансових інструментів.

3. Ризики ліквідності та неплатоспроможності є важливими аспектами банківської діяльності, що безпосередньо впливають на стабільність фінансової системи. Ризик ліквідності полягає у здатності банку виконувати свої зобов'язання, і він може виникати через невідповідність між термінами активів та зобов'язань, недостатню кількість ліквідних активів або високий рівень кредитних ризиків. У свою чергу, неплатоспроможність банку стається, коли його зобов'язання перевищують активи, що може бути спричинено низькою якістю активів, незбалансованим управлінням ліквідністю, невиправданими фінансовими ризиками або зниженням довіри клієнтів. Ключовими факторами є також зовнішні економічні умови, що можуть посилити фінансові труднощі банку. Для уникнення таких ситуацій банки повинні ефективно управляти своїми активами, підтримувати достатній рівень капіталу та ліквідності, а також постійно моніторити зовнішні фактори, що можуть впливати на їх стабільність.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Загальний огляд діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

ПриватБанк був заснований у 1992 році на початку ери незалежної України. Спочатку банк займався обслуговуванням малого і середнього бізнесу (МСБ), але швидко розширився та став лідером у роздрібному банкінгу. Завдяки інноваціям, таким як введення інтернет-банкінгу і платіжних карток, ПриватБанк виявився 1-м українським банком, який зробив акцент на сучасні технології для обслуговування клієнтів. До 2010 року він перетворився на найбільший банк України за активами та кількістю клієнтів. У 2016 році ПриватБанк був націоналізований урядом України через ризик втрати ліквідності, що могло вплинути на фінансову стабільність країни. Опісля націоналізації банк продовжує працювати як державна фінансова установа та залишається важливою частиною української банківської системи.

Організаційна структура ПриватБанку побудована так, щоб забезпечити успішне керування та надання якісних послуг клієнтам по всій Україні. Банк має головний офіс у Києві, де зосереджене центральне управління і стратегічний центр ухвалення рішень. Керівництво банку складається з правління, до якого входять голова правління і його заступники, що займаються окремими напрямками діяльності. Під управлінням правління діють різні департаменти, кожен з них відповідає за певний сектор, як-от департамент ризиків, фінансовий департамент, департамент розвитку бізнесу та юридичний департамент.

На регіональному рівні ПриватБанк представлений мережею філій та відділень, що дозволяє охопити всі області України та обслуговувати клієнтів навіть у віддалених районах. Для обслуговування приватних клієнтів і

бізнесу створені спеціалізовані підрозділи, які зосереджуються на наданні послуг для різних типів клієнтів: фізичних осіб, МСБ і корпоративних клієнтів. Також банк має розвинений ІТ-департамент, який займається впровадженням нових технологій і розвитком інтернет-банкінгу, мобільних додатків, таких як Приват24. Клієнтська підтримка організована через контакт-центр, який працює цілодобово, забезпечуючи швидкий доступ клієнтів до допомоги та консультацій.

Основними напрямками діяльності ПриватБанку є роздрібний банкінг, корпоративне обслуговування, платіжні послуги, кредитування, інтернет-банкінг та інвестиційні послуги. У роздрібному банкінгу банк пропонує депозити, кредити, банківські картки, обслуговування зарплатних проєктів та різноманітні платіжні послуги для фізичних осіб. Корпоративне обслуговування зосереджене на підтримці малого, середнього і великого бізнесів через відкриття рахунків, кредитування, а також спеціальні фінансові продукти для підприємців.

ПриватБанк активно бере участь у програмі державного кредитування «Доступні кредити 5-7-9%», спрямованій на підтримку МСБ. Завдяки цій програмі підприємці отримують можливість фінансування на вигідних умовах із низькими відсотковими ставками. Банк забезпечує швидке оформлення заявок та зручний процес отримання кредитів, що робить програму доступною навіть для невеликих бізнесів. Особливу увагу ПриватБанк приділяє фінансуванню підприємств, які займаються стратегічними галузями, такими як аграрний сектор, переробна промисловість та ІТ. У межах програми клієнти банку можуть отримувати кошти як на розвиток бізнесу, так і на його відновлення після втрат, спричинених війною. Активна участь ПриватБанку в програмі «5-7-9%» допомагає створювати нові робочі місця, зміцнювати економіку країни та підтримувати підприємців у непростих умовах.

ПриватБанк визнаний своїми інноваційними продуктами у платіжних системах, пропонує послуги безконтактних платежів, розрахунки через

мобільні додатки, банкомати. Інтернет-банкінг через платформу Приват24 клієнти можуть виконувати перекази, оплачувати послуги, оформлювати кредити й управляти рахунками онлайн. Банк також надає інвестиційні послуги, зокрема випуск облігацій та консультації з інвестиційних рішень для клієнтів.

Наразі серед основних послуг, які надає ПриватБанк, можна відзначити:

- депозитні програми: послуги з розміщення депозитів фізичних осіб і бізнесу;
- кредитування: іпотечні та споживчі кредити; кредитування МСБ;
- платіжні послуги: обслуговування банківських карток, включаючи безконтактні платежі; перекази коштів як в Україні, так і за кордон;
- Інтернет-банкінг (Приват24): керування рахунками, оплата комунальних послуг, оформлення кредитів та інакші онлайн-операції;
- еквайринг для бізнесу: встановлення POS-терміналів та прийом електронних платежів;
- клієнтська підтримка: цілодобовий контакт-центр і чат-підтримка для оперативної допомоги клієнтам;
- інвестиційні послуги: консалтинг у сфері інвестицій та випуск облігацій для доступу до інвестиційних інструментів.

У період війни ПриватБанк перетворився на ключовий фінансовий інститут для забезпечення стабільності економіки України. Він продовжував працювати безперервно, навіть за умов активних бойових дій, забезпечуючи доступ до банківських послуг по всій країні. Банк підтримував мобільність українців, безкоштовно обслуговуючи картки та рахунки клієнтів, які вимушено переїхали за кордон.

У перші дні вторгнення ПриватБанк запровадив спеціальні кредитні канікули для бізнесу і фізичних осіб, полегшуючи фінансове навантаження. Він активно долучався до волонтерської діяльності, зокрема організував збори коштів на потреби армії через свою мобільну платформу. ПриватБанк

забезпечував стабільну виплату пенсій, соціальних допомог та заробітних плат, навіть у зонах, наближених до лінії фронту. У співпраці з державою банк запровадив програми підтримки МСБ, включаючи кредити під низькі відсотки.

ПриватБанк активно впроваджував цифрові рішення, дозволяючи клієнтам вирішувати фінансові питання дистанційно через мобільний додаток та онлайн-банкінг. Завдяки професійному управлінню банк залишався прибутковим, попри складну економічну ситуацію, що допомагало забезпечувати фінансову стійкість країни. ПриватБанк став символом стійкості фінансової системи України, демонструючи здатність адаптуватися до екстремальних умов війни.

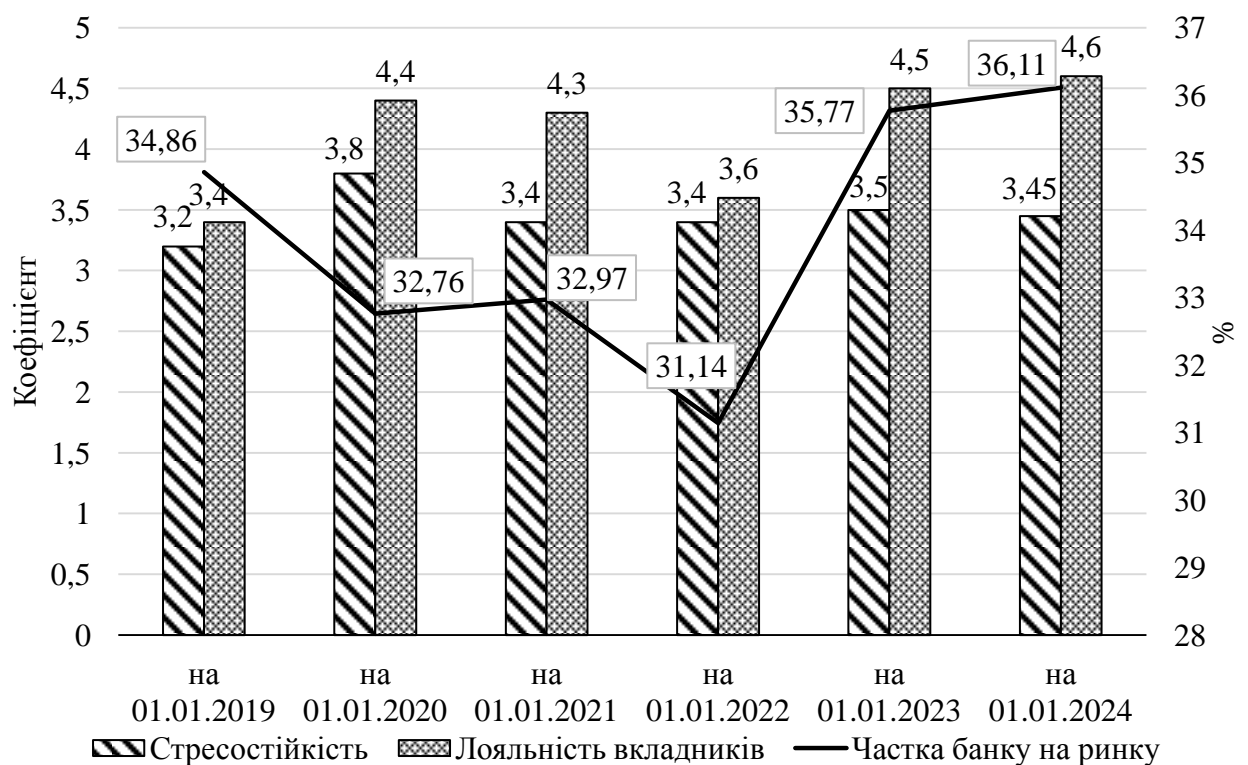

Рис. 2.1. Динаміка рейтингів ПриватБанку у 2019-2024 роках [49]

Ключове місце ПриватБанку у банківській системі України можна описати за допомогою даних рисунку 2.1, виділяючи наступні аспекти:

– стресостійкість банку варіюється в межах 3,2 до 3,8 балів, що говорить про відносну стабільність. Найвищий показник зафіксовано на

01.01.2020 (3,8), після чого значення дещо знизилось до 3,2-3,4, але в цілому залишалось на високому рівні. На початок 2024 року стресостійкість стабільно знаходиться на рівні 3,45, що визнається дуже непоганим показником для великого банку, оскільки означає, що він здатний справлятися з кризовими ситуаціями;

– лояльність вкладників має тенденцію до зростання. Показник збільшувався з 3,4 з початку 2019 року до 4,6 на початок 2024 року, що вказує на позитивну динаміку у ставленні клієнтів до банку. Найвищий показник лояльності (4,6) спостерігається на початок 2024 року, що вказує на покращення клієнтського досвіду, можливі вдосконалення сервісу та пропозицій для вкладників.

– ринкова частка банку зросла з 34,86% на початок 2019 року до 36,11% на початок 2024 року, що є позитивним сигналом для ПриватБанку. Це відображає зростання впливу банку на фінансовому ринку України. Відмічається певна коливальність у частці банку на ринку, зниження до 31,14% на кінець 2021 року, але після цього банк зміг повернути та навіть збільшити свою частку.

Отже, ПриватБанк демонструє стабільну стресостійкість, зростаючу лояльність вкладників і поступове збільшення своєї частки на ринку. Загалом, банк показує позитивні результати, що вказує на ефективний менеджмент і покращення умов для клієнтів.

Сьогодні ПриватБанк посідає домінуючу позицію серед банків України та відноситься до системно значущих банків. Як найбільший банк країни за обсягом активів, кількістю клієнтів і мережею відділень, він суттєво впливає на стійкість фінансової системи держави. Системно важливі банки, як ПриватБанк, підлягають посиленому регулюванню і нагляду з боку НБУ, оскільки їх стабільність і ефективна робота є критичними для економіки країни. Статус системного банку передбачає, що в разі фінансових труднощів держава має високий інтерес у підтримці та стабілізації такого банку для

уникнення негативного впливу на фінансовий сектор і загальну економічну ситуацію.

ПриватБанк стабільно входить до 10 найприбутковіших банків України, що відзначає його успішність у сучасних умовах ринку (рис. 2.2).

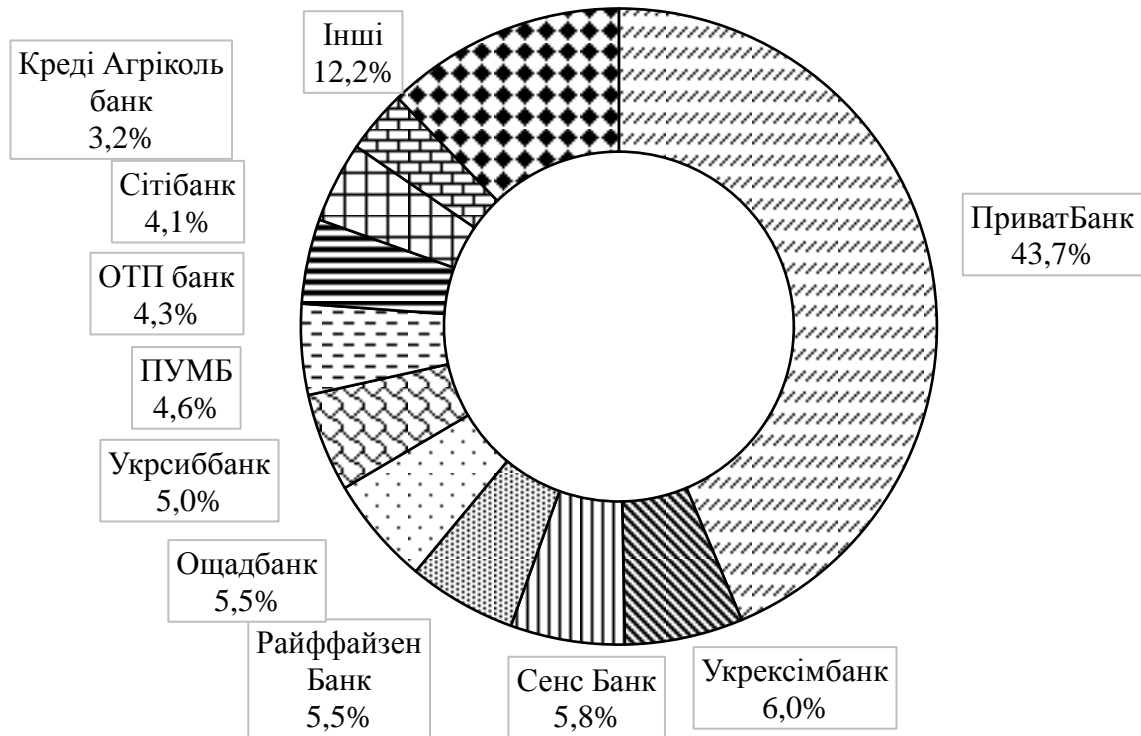

Рис. 2.2. Місце ПриватБанку серед топ-10 банків України за прибутком у 2023 році

Наразі, у 2023 році 63 банки, що залишилися у банківській системі України, заробили прибутку до оподаткування у розмірі 159,99 млрд. грн., що в 1,9 разів перевищує показник довоєнного 2021 року. Проте чистий прибуток банків склав лише 86,54 млрд. грн., хоча це на 12% більше порівнюючи із 2021 роком, коли 71 банк отримав 77,53 млрд. грн. Але відповідно до нового Закону, банки мають сплатити 46% прибутку як податок, що становить 73,45 млрд. грн., тоді як у 2021 році цей показник був у 12 раз менше – 6,37 млрд. грн. (7,6% від прибутку).

При цьому топ-10 банків залишаються домінуючими, заробивши 88% від усього прибутку сектору – 75,94 млрд. грн., а сплачений ними податок на

прибуток становив 63,18 млрд. грн. Половину всього прибутку банківської системи забезпечили державні банки, на які припадає 54,71 млрд. грн. Лідером серед них залишається ПриватБанк, що отримав 37,76 млрд. грн. прибутку, збільшивши цей показник на 8% порівняно з 2021 роком. У рейтингу провідних банків – п'ять із іноземними акціонерами, чотири державні, один приватний. Державні банки демонструють стабільне зростання, забезпечуючи 63% загального прибутку банківської системи.

Отже, завдяки грамотній фінансовій стратегії та адаптації до нових економічних викликів, ПриватБанк продовжує утримувати провідні позиції. Серед ключових чинників його успіху – широке охоплення клієнтів і постійне розширення комплексу фінансових послуг. Інноваційні підходи, зокрема впровадження цифрових рішень та автоматизація операцій, дозволяють банку скорочувати витрати та покращувати якість сервісу. Значна частка прибутку формується за рахунок розвиненої мережі кредитування, особливо в секторі МСБ. ПриватБанк також вдало реалізує програми депозитів, пропонуючи клієнтам конкурентні умови для збереження та накопичення коштів. Завдяки ефективному управлінню ліквідністю, банк демонструє високий рівень фінансової надійності та швидко реагує на коливання ринку. Його активна роль у цифровізації банківських послуг привертає до нього молоде покоління клієнтів. Крім того, ПриватБанк залучений до державних програм, що також сприяє зміцненню його позицій. Загалом, стабільна прибутковість ПриватБанку робить його одним із найважливіших гравців у банківському секторі України.

2.2. Дослідження впливу якості активів банку на його платоспроможність

Якість активів має значний вплив на ліквідність банку, оскільки визначає його спроможність гнучко і без втрат конвертувати активи в готівку для виконання зобов'язань. Високоякісні активи, такі як державні цінні папери або депозити в надійних фінансових установах, є ліквідними та легко реалізуються на ринку, що сприяє збереженню ліквідності навіть у складних умовах. Натомість ризикові або проблемні активи, зокрема прострочені кредити чи активи низької якості, обмежують ліквідність, оскільки їх продаж або погашення часто є складним і супроводжується втратами. Знецінення або амортизація активів знижує їхню вартість та здатність бути конвертованими в грошові кошти, що вимагає створення резервів і зменшує ліквідність. Важливим фактором також є диверсифікація активів: портфель із якісних активів, розподілених між різними категоріями, зменшує ризик втрати ліквідності через несприятливі економічні обставини. У цілому, якість активів визначає, наскільки банк здатний гарантувати виконання зобов'язань у кожен момент часу.

Аналіз динаміки показників складу активів ПриватБанку наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Активи ПриватБанку за 2019-2023 рр., у млн. грн.

Статті	2019	2020	2021	2022	2023	Зростання, %	
						2023-2019	2023-2022
Гроші, їхні еквіваленти	45894	49911	52835	96380	152282	231,81	58,00
Кредити клієнтам, аванси	59544	55021	68218	68084	92019	54,54	35,16
Кредити банкам, аванси	27118	25059	26243	103837	134237	395,01	29,28
Податкові активи поточні	2257	6660	9978	9079	4	-99,82	-99,96
Інвестиційна нерухомість	3379	2933	1989	2155	2340	-30,75	8,58
Інвестиційні цінні папери	152157	221661	222277	239752	271847	78,66	13,39
Основні засоби	5832	6689	6074	5228	5127	-12,09	-1,93
Активи нематеріальні	648	953	1288	1389	1563	141,20	12,53
Інші активи	12894	13638	12394	14692	20589	59,68	40,14
Всього активів	309723	382525	401296	540596	680008	119,55	25,79

Інформація з таблиці 2.1 щодо активів ПриватБанку протягом 2019-2023 років показує суттєве зростання їх загального обсягу, яке склало 119,55%, досягнувши 680 млрд. грн. у 2023 році. Основний приріст забезпечений збільшенням ліквідних активів, таких як гроші й їхні еквіваленти, які зросли на 231,81% за п'ять років, і склали 152,3 млрд. грн. у 2023 році. Кредитна активність також посилилася: обсяги кредитів клієнтам зросли на 54,54%, а кредитів банкам – на 395,01%, що відображає розширення кредитного портфеля та взаємодію з іншими фінансовими установами.

Інвестиційні активи демонструють позитивну динаміку: вкладення у цінні папери зросли на 78,66%, тоді як обсяги інвестиційної нерухомості скоротилися на 30,75%, що може вказувати на переорієнтацію банку на більш ліквідні та рентабельні активи. Нематеріальні активи за 2019-2023 роки збільшилися на 141,2%, відображаючи інвестиції в цифрові технології та новітні розробки.

Водночас обсяги основних засобів знизилися на 12,09%, а податкові активи майже повністю зникли (-99,82%), що відбиває поступову оптимізацію структури балансу. Загалом, ПриватБанк демонструє ефективну стратегію керування активами, спрямовану на підвищення ліквідності, збільшення прибутковості та укріплення фінансової стійкості.

Для встановлення динаміки зрушень у структурі активів впродовж 2019-2023 років проведемо аналіз часток окремих активних статей балансу ПриватБанку (табл. 2.2).

Аналіз структури активів ПриватБанку за 2019-2023 роки (табл. 2.2) демонструє значні зміни в їхньому розподілі, що відображає адаптацію банку до ринкових умов та акцент на підвищенні ліквідності. Так, гроші й їхні еквіваленти збільшилися з 14,82% у 2019 році до 22,39% у 2023 році, що викриває посилення здатності банку здійснювати виконання короткострокових зобов'язань і збереження фінансової гнучкості. Частка кредитів клієнтам скоротилася з 19,22% до 13,53%, незважаючи на зростання

їхнього абсолютного обсягу. Це вказує на зниження долі кредитної діяльності в структурі активів. Натомість частка кредитів банкам суттєво зросла – з 8,76% до 19,74%, що демонструє підвищену активність у міжбанківських операціях.

Таблиця 2.2

Аналіз структури активів ПриватБанку за 2019-2023 рр.

Статті	2019		2020		2021		2022		2023	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Гроші, їхні еквіваленти	45894	14,82	49911	13,05	52835	13,17	96380	17,83	152282	22,39
Кредити клієнтам, аванси	59544	19,22	55021	14,38	68218	17,00	68084	12,59	92019	13,53
Кредити банкам, аванси	27118	8,76	25059	6,55	26243	6,54	103837	19,21	134237	19,74
Податкові активи поточні	2257	0,73	6660	1,74	9978	2,49	9079	1,68	4	0,00
Інвестиційна нерухомість	3379	1,09	2933	0,77	1989	0,50	2155	0,40	2340	0,34
Інвестиційні цінні папери	152157	49,13	221661	57,95	222277	55,39	239752	44,35	271847	39,98
Основні засоби	5832	1,88	6689	1,75	6074	1,51	5228	0,97	5127	0,75
Активи нематеріальні	648	0,21	953	0,25	1288	0,32	1389	0,26	1563	0,23
Інші активи	12894	4,16	13638	3,57	12394	3,09	14692	2,72	20589	3,03
Всього активів	309723	100,0	382525	100,0	401296	100,0	540596	100,0	680008	100,0

Хоча абсолютний обсяг інвестиційних цінних паперів значно зріс, частка в структурі активів скоротилася з 49,13% до 39,98%, що можливо вказує на диверсифікацію портфеля та перерозподіл коштів на користь інших ліквідних активів. Основні активи та інвестиційна нерухомість поступово втрачали свою частку у структурі активів, зокрема, основні засоби зменшилися з 1,88% у 2019 році до 0,75% у 2023 році. Це відображає оптимізацію структури балансу. Нематеріальні активи та інакші активи зберігали стабільно низьку частку в структурі активів, відображаючи їхній допоміжний характер для банківської діяльності.

Отже, ПриватБанк змінив структуру своїх активів, зробивши акцент на підвищенні ліквідності за рахунок зростання грошових коштів і міжбанківських операцій. Водночас зменшення частки майнових активів і кредитів клієнтам свідчить про прагнення до оптимізації балансу та мінімізації ризиків.

Велику кількість коштів на рахунках ПриватБанку можна пояснити його лідерством на національному ринку платіжних карток, що забезпечує широкий обіг грошових коштів через емітовані картки. Багато підприємств, організацій і приватних підприємців обирають ПриватБанк для зберігання своїх грошей, а також для здійснення виплат, таких як заробітна плата, пенсії та інші види переказів.

Для гарантування успішного менеджменту фінансових ресурсів, оцінки ліквідності та рентабельності діяльності активи банку поділяють на високоліквідні, дохідні та майнові. Їх характеристика наступна:

1) високоліквідні активи (готівка, суми коштів на кореспондентських рахунках, державні цінні папери) постають головним джерелом ліквідності, оскільки їх можна швидко трансформувати у готівку задля виконання зобов'язань. Чим більша частка таких активів, тим вища ліквідність банку;

2) дохідні активи (кредити, вкладення у цінні папери) впливають на ліквідність опосередковано. Якщо ці активи добре диверсифіковані та мають низький ступень ризиковості, банк може швидко отримати кошти за рахунок їх повернення або продажу. Проте надмірна концентрація у малоліквідних дохідних активах може обмежити ліквідність;

3) майнові активи (нерухомість, обладнання) є найменш ліквідними, оскільки їх реалізація потребує значного часу та може спричинити втрати для банку. Велика частка таких активів у структурі балансу може негативно впливати на ліквідність.

Тому, ефективний менеджмент структури активів є ключовим для формування безпечного рівня ліквідності банку.

Якість активів визначається пропорціями продуктивних або непродуктивних активів банку. До продуктивних активів належать всі операції з клієнтами, такі як кредитний та інвестиційний портфелі. Показником активності банку є доля кредитно-інвестиційного портфеля у сукупних активах. Згідно інформації з таблиці 2.2, розрахуємо цей показник та зобразимо його динаміку на рисунку 2.3.

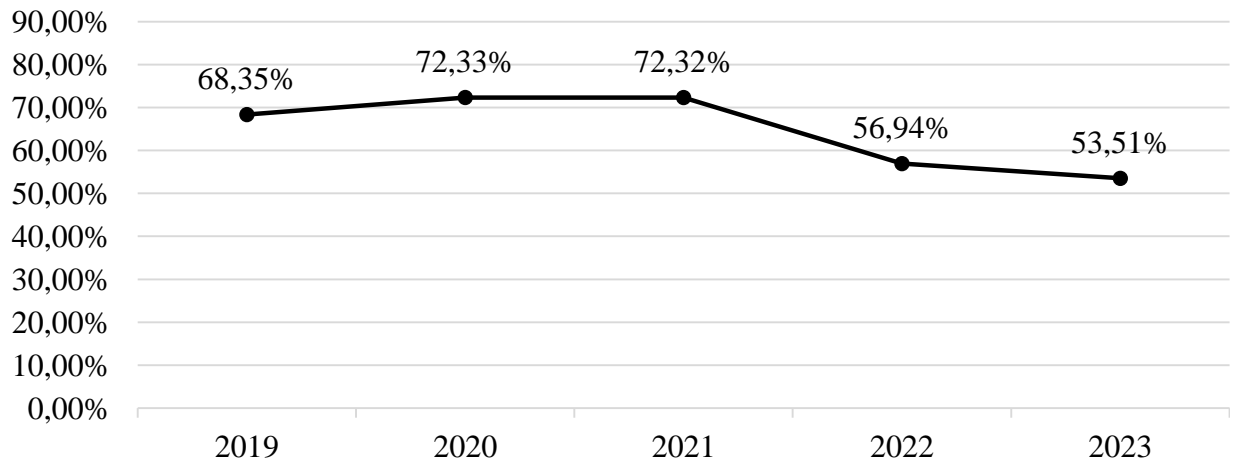

Рис. 2.3. Динаміка показника активності ПриватБанку за величиною кредитно-інвестиційного портфеля

Оцінку наданої на рисунку 2.3 динаміки долі кредитно-інвестиційного портфеля в активах ПриватБанку за 2019-2023 рр. слід пов'язати з параметрами оцінки кредитно-інвестиційної стратегії банку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Параметри оцінки кредитно-інвестиційної стратегії банку [12]

Тип стратегії	Частка в активах кредитно-інвестиційного портфеля, %
консервативна	до 65
динамічна	65-75
ризикована	понад 75

Так, у 2019 році доля кредитно-інвестиційного портфеля сігала 68,35%, що потрапляє в діапазон 65-75% і відповідає динамічній стратегії, це вказує

на активний підхід банку до кредитування та інвестицій. У 2020 році частка збільшилась до 72,33%, що також знаходиться в межах динамічної стратегії, вказуючи на збереження активної позиції в кредитно-інвестиційній діяльності. У 2021 році частка залишалась на рівні 72,32%, що вказує на стабільність динамічної стратегії банку. Проте у 2022 році частка знизилась до 56,94%, що вказує на перехід до консервативної стратегії, оскільки цей показник тепер виходить за межі динамічної стратегії та потрапляє до категорії консервативної стратегії (до 65%). Зниження частки в 2023 році до 53,51% ще більше підтверджує перехід банку до обережнішої стратегії, де він знижує свою експозицію до ризикових кредитних або інвестиційних операцій. Зміни у частці кредитно-інвестиційного портфеля показують, що ПриватБанк поступово переходив від динамічної стратегії до більш консервативної, що можливо свідчить про зміну макроекономічної ситуації або орієнтацію на зменшення ризиків у кредитно-інвестиційній діяльності.

Отже, доля кредитно-інвестиційного портфеля в активах ПриватБанку зазнала значних змін за останні кілька років. Спочатку спостерігалось піднесення цього показника, однак після 2021 року він почав знижуватись, що може вказувати на зміну стратегії банку або на зовнішні фактори (воєнні дії), які впливають на структуру активів.

Представлений у таблиці 2.4 аналіз активів ПриватБанку, згрупованих за ступенем дохідності, показує зміни в складі активів за 2019-2023 рр., зокрема зміни у частці дохідних і недохідних активів.

Таблиця 2.4

Аналіз активів ПриватБанку, згрупованих за ступенем дохідності

Назва показника	2019		2020		2021		2022		2023	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього активи	309723	100	382525	100	401296	100	540596	100	680008	100
В т.ч.										
– дохідні	242685	78,36	304704	79,66	318757	79,43	413858	76,56	500473	73,60

– недохідні	67038	21,64	77821	20,34	82539	20,57	126738	23,44	179535	26,40
-------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	-------	--------	-------

Дохідні активи (активи, які генерують прибуток для банку, такі як кредити, інвестиції тощо) також зросли в абсолютному значенні – з 242,7 млрд. грн. у 2019 році до 500,5 млрд. грн. у 2023 році. Однак їхня доля в загальних активах зменшилася з 78,36% у 2019 році до 73,60% у 2023 році, що можливо вказує на зростання обсягу недохідних активів швидшими темпами. Частка недохідних активів (активи, які не генерують доходів, такі як основні засоби, нерухомість, гроші на рахунках) збільшилася з 21,64% у 2019 році до 26,40% у 2023 році. Це піднесення прив'язано до більш значного приростом недохідних активів в абсолютному виразі, які з 67,0 млрд. грн. у 2019 році вирости до 179,5 млрд. грн. у 2023 році, що на 167,4% більше.

Впродовж періоду дослідження ПриватБанк збільшив як загальний обсяг активів, так і обсяг дохідних активів. Однак частка дохідних активів у сукупній структурі активів зменшилася, що є ознакою збільшення питомої ваги недохідних активів. Можливо це пов'язується із накопиченням ліквідних коштів або зміною стратегії банку в частині управління активами.

Активи банку, які генерують найбільші ризики, це кредити, видані позичальникам, особливо якщо їх пропорція в загальній структурі активів значна. Кредитні ризики зростають у разі низької якості позичальників або при недостатньому забезпеченні, що може викликати суттєві збитки.

На рисунку 2.2 продемонстровано структурну динаміку кредитного портфеля ПриватБанку. Розгорнута оцінка складу кредитного портфеля за 2019-2023 роки дозволяє зрозуміти основні тенденції та орієнтири кредитної політики банку, а також їх можливі наслідки для фінансової стабільності. Тому, доля кредитів, наданих юридичним особам, збільшилася з 2,11% у 2019 році до 2,89% у 2023 році. Зростання цієї частки вказує на орієнтацію банку на корпоративний сектор, зокрема на зростання попиту з боку середніх та великих підприємств. Це також може бути результатом розширення бізнес-активності банку і його партнерських відносин з підприємствами.

Банк, ймовірно, прагне до стабільнішого доходу від корпоративних клієнтів, адже такі кредити часто мають вищі суми і строки, що можуть забезпечувати стабільніші грошові потоки в порівнянні з кредитуванням фізичних осіб. Однак цей сектор також має свої небезпеки, що виникають через економічні коливання та можливі фінансові труднощі підприємств у випадку економічних спадів.

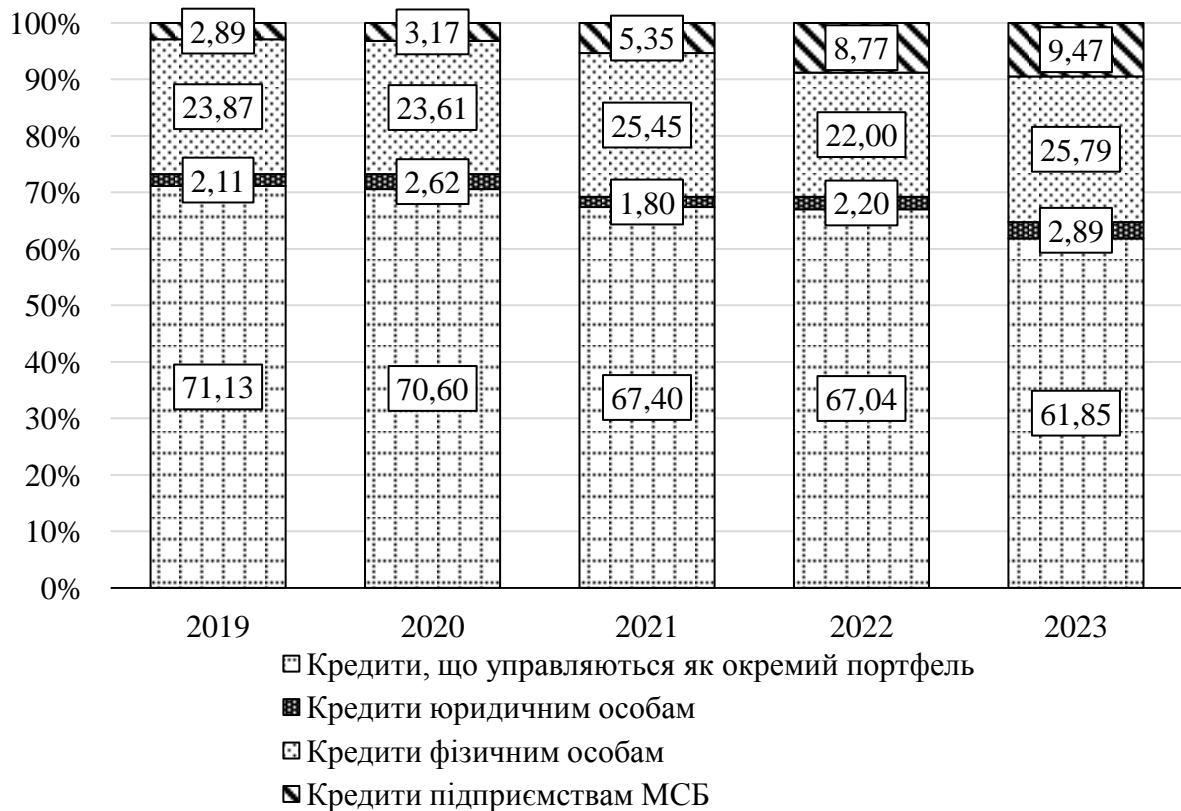

Рис. 2.4. Структура кредитного портфеля ПриватБанку у 2019-2023 рр.

Доля кредитів фізичним особам залишалася високою і в цілому стабільною, знизившись з 23,87% у 2019 році до 22,00% у 2022 році, проте знов підвищившись до 25,79% у 2023 році. Подібна динаміка вказує на високий попит на споживчі кредити та кредитні продукти для фізичних осіб, що є важливою частиною портфеля банку. Кредитування населення зазвичай має менші ризики неповернення за рахунок великої кількості дрібних позичальників. Однак зростання частки фізичних осіб може також свідчити про те, що банк орієнтується на масові сегменти, що пов'язане з певними

ризиками, зокрема через можливі зміни в економічній ситуації, "кі здатні спричинити зниження платоспроможності громадян.

Частка кредитів підприємствам МСБ показала суттєве зростання з 2,89% у 2019 році до 9,47% у 2023 році і це тісно пов'язано з участю банку у державній програмі підтримки МСБ «5-7-9%». Ця програма, спрямована на зниження вартості кредитів для підприємств, дозволяє банку збільшити обсяг кредитування МСБ, що є важливим сегментом економіки. ПриватБанк надає кредити за пільговими ставками, що робить фінансування доступнішим для МСБ, особливо в умовах економічної невизначеності та воєнної агресії. Участь у програмі також дозволяє банку посилювати свою присутність на ринку і сприяти розвитку економіки через підтримку бізнесу, що має потенціал для росту та формування нових робочих місць.

Кредити, які керуються як окремий портфель, охоплюють проблемні позики, видані до 2016 року. Цей портфель має схожі показники кредитного ризику, незважаючи на те, до якого сектора економіки чи галузі вони належать на момент їх видачі.

Як можна побачити на рисунку 2.4, найбільшу частину в кредитному портфелі ПриватБанку займають саме ці проблемні кредити. Однак варто відзначити позитивну тенденцію до поступового зменшення їх частки в загальному портфелі банку – частка таких кредитів знизилася з 71,13% у 2019 році до 61,85% у 2023 році.

ПриватБанк демонструє прагнення диверсифікувати свій кредитний портфель, зокрема орієнтуючись на розширення фінансування МСБ, що відповідає загальним тенденціям підтримки цього сектора в Україні. Зростання частки кредитів юридичним особам також підтверджує орієнтацію банку на корпоративний сектор. Однак найбільший фокус банку на фізичних особах може бути спричинений високим попитом на споживчі кредити, що забезпечує стабільні грошові потоки.

Дослідження непрацюючих кредитів ПриватБанку у порівнянні із їхнім рівнем у інших банківських групах представлено на рисунку 2.5. Відповідно

2019 року в ПриватБанку рівень непрацюючих кредитів був 78,4%, що значно перевищує всі інші групи банків. Цей високий показник може бути результатом історичних проблем банку, включаючи націоналізацію у 2016 році, коли багато активів і кредитів були надані з високими ризиками. Вже у 2020 році показник впав до 73,9%, що вказує на поліпшення, але рівень залишався дуже високим. Це може бути наслідком роботи з проблемними кредитами або заходів банку для реструктуризації портфеля. У 2021 році відбувається подальше зниження до 68,6%, що демонструє прогрес у зменшенні проблемних кредитів, хоча рівень все ще вищий за середнє значення по ринку. У 2022 році на тлі воєнного вторгнення відзначається легке підвищення до 69,2%, що вказує на стабілізацію ситуації, але показник все ще залишався на високому рівні. У 2023 році показник знову знизився до 61,1%, що є найнижчим рівнем за всі роки, але все одно залишає ПриватБанк з найбільшим відсотком непрацюючих кредитів серед усіх груп банків.

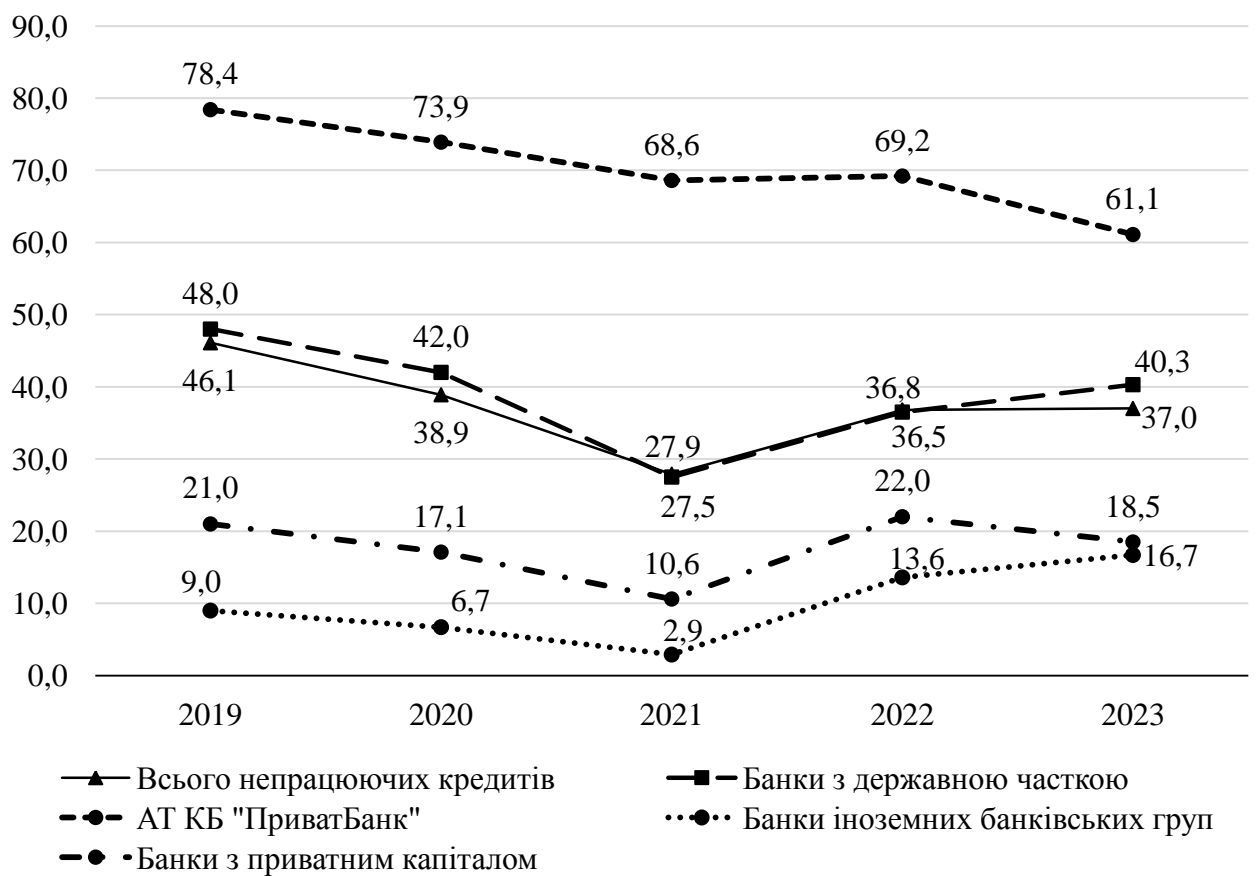

Рис. 2.5. Непрацюючі кредити (NPL) за категоріями банківських груп і в ПриватБанку за 2019-2023 рр., %

Отже, ПриватБанк стабільно має вищу частку проблемних кредитів, ніж середній по ринку, і навіть в 2023 році з показником 61,1% його значення залишаються набагато вище середнього по ринку (37,0%), а також за часткою непрацюючих кредитів у державних банках (40,3%).

Загалом, ПриватБанку ще потрібно продовжувати працювати над зменшенням частки NPL у своєму портфелі, хоча останні роки показують певний прогрес у цьому напрямку.

Наявність NPL має негативний вплив на якість активів і рівень ліквідності банку. Непрацюючі кредити безпосередньо знижують якість активів банку. Оскільки такі кредити не генерують доходу, а також можуть призвести до втрат, вони заморожують значну частину активів, яка могла б бути використана для нових кредитних операцій або інвестицій. Високий рівень NPL вказує на погіршення якості кредитного портфеля і може призвести до необхідності створення резервів для покриття потенційних втрат, що ще більше знижує ефективність активів.

Наявність великої кількості непрацюючих кредитів також може мати вплив на ліквідність банку. Оскільки ці кредити не генерують грошові потоки (погашення боргу або процентні платежі), це може обмежувати доступні кошти для банку для забезпечення виконання своїх зобов'язань перед кредиторами і клієнтами. В результаті, банк може бути змушений залучати додаткові фінансові ресурси або продавати інші активи для покриття поточних потреб, що може погіршити його ліквідність. Це також підвищує загальний фінансовий ризик і може викликати зниження довіри до банку, що, в свою чергу, погіршує доступ до нових джерел фінансування.

Таким чином, непрацюючі кредити є серйозною проблемою для банку, оскільки вони знижують ефективність використання активів і обмежують ліквідність, збільшуючи фінансові та кредитні ризики.

2.3. Аналіз динаміки показників ліквідності банку

Ліквідність банку характеризується здатністю вчасно забезпечити виконання зобов'язань перед партнерами і клієнтами. Вона залежить від пропорцій активів, що мають високу ліквідність, та зобов'язань банку за короткостроковими платежами. Висока ліквідність визначає фінансову сталість банку, але може знижувати його прибутковість через утримання значних резервів.

Аналіз ліквідності банку необхідний для оцінки його спроможності вчасно забезпечити виконання зобов'язань перед партнерами і клієнтами. Він допомагає виявляти потенційні ризики неплатоспроможності, що несуть небезпеки для підтримки стабільності банківських операцій. Також аналіз ліквідності сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень при оптимізації структурних пропорцій активів і зобов'язань.

Дослідження ліквідності банків розпочинають із обчислення та оцінки нормативів ліквідності. Нормативи ліквідності – це встановлені НБУ обов'язкові показники, які визначають рівень забезпечення банків ліквідними активами для покриття зобов'язань. Вони покликані підтримувати фінансову сталість банківського ландшафту та знижувати ризики платоспроможності. Основні нормативи ліквідності, які регулює НБУ, включають:

- норматив (Н6) ліквідності короткотермінової – визначає спроможність банку покривати короткотермінові зобов'язання ліквідними активами;

- LCR (Liquidity Coverage Ratio) – показник покриття ліквідністю, який оцінює здатність банку витримати стресовий сценарій впродовж 30 днів.

Обчислюється окремо для зобов'язань у національній валюті (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ});

– NSFR (Net Stable Funding Ratio) – показник довгострокової ліквідності, що оцінює стійкість фінансування банку на горизонті понад один рік.

Ці нормативи забезпечують захищеність банківської системи, дозволяють регулятору контролювати фінансові ризики.

Результати розрахунку нормативів ліквідності (табл. 2.5) відображають стабільність виконання ПриватБанком цих індикаторів, що розпізнає його фінансову стійкість. Нормативи LCR (покриття ліквідністю) у національній та в іноземній валютах значно більші за мінімально встановлені вимоги, демонструючи здатність банку витримувати стресові сценарії. Показник NSFR, що відображає довгострокову ліквідність, також перевищує норматив, забезпечуючи стабільність фінансування на тривалий термін.

Таблиця 2.5

Нормативи ліквідності ПриватБанку за 2019-2023 рр.

Норматив	Значення нормативне	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Н6	>60%	100,41	92,92	93,76	скасовано	скасовано
LCR _{ВВ}	>100%	268,26	278,23	258,85	311,01	462,83
LCR _{ІВ}	>100%	307,71	218,18	200,36	260,14	266,09
NSFR	>100%	–	–	156,57	182,24	185,21

Оцінюючи зміни показників ліквідності ПриватБанку за 2019-2023 роки (табл. 2.5), слід представити такі висновки:

– норматив Н6 у 2020 році становив 100,41%, значно перевищуючи нормативне значення >60%, що вказує на високу ліквідність. У 2021-2022 роках спостерігалось зниження до 92,92% та 93,76% відповідно, однак показник залишався надійним. Починаючи із 2023 року цей норматив скасовано НБУ;

– LCR_{ВВ} (ліквідність у національній валюті) протягом 2019-2024 років

значення стабільно перевищувало норматив $>100\%$. Спостерігалось зростання з $268,26\%$ у 2020 році до $462,83\%$ у 2024 році, що демонструє значну ліквідність у національній валюті, зниження ризиків дефіциту коштів;

– LCRів (ліквідність в іноземній валюті) так само перевищує норматив $>100\%$, однак демонструє спадну динаміку з $307,71\%$ у 2020 році до $266,09\%$ у 2024 році після зниження у 2021-2022 роках. Це говорить про певні виклики у підтриманні ліквідності в іноземній валюті, хоча норматив залишається виконаним.

– NSFR (довгострокова ліквідність) з 2022 року також перевищує норматив $>100\%$. Значення поступово зростало з $156,57\%$ у 2022 році до $185,21\%$ у 2024 році, що свідчить про стабільне покриття довготермінових зобов'язань зі стабільних джерел фінансування.

Отже, ПриватБанк демонструє високу ліквідність за всіма ключовими нормативами. Незважаючи на незначне зниження показника LCRів, банк зберігає стійкість як у короткотерміновій, так і довготерміновій перспективі, що розкриває ефективне управління ліквідністю.

Для поглиблення аналізу ліквідності розраховують також допоміжні коефіцієнти ліквідності, що дозволяють розглянути чинники, які діють на неї. Ці показники використовуються для оцінки захищеності банківської установи та її здатності уникати ризику неплатоспроможності. Розрахунок таких показників для ПриватБанку зведено до таблиці 2.6.

Аналізуючи представлені у таблиці 2.6 допоміжні показники ліквідності ПриватБанку за 2019-2023 рр., можна виокремити декілька основних аспектів:

– відношення загальних активів і зобов'язань знизилось з $1,214$ у 2019 році до $1,143$ у 2023 році, що означає, що активи не так швидко зростали, як зобов'язання, і це може визначати певне зниження платоспроможності банку. Відсутність значного зростання активів у порівнянні з зобов'язаннями вказує на можливі обмеження в мобільності активів;

– співвідношення високоліквідні активи до робочих активів банку

виявило позитивну тенденцію, збільшуючись з 0,238 у 2019 році до 0,364 у 2023 році (+0,126). Це характеризує те, що банк збільшив частку активів високоліквідних у сукупному обсязі активів робочих, що покращує здатність покривати короткотермінові зобов'язання, зменшує ризик ліквідних дефіцитів;

– у співвідношенні доходних активів і зобов'язань спостерігається спад цього показника з 0,951 у 2019 році до 0,841 у 2023 році (-0,110), що вказує на падіння результативності генерування доходів з обсягу зобов'язань. Це з'ясовує зниження рентабельності активів або те, що банк залучає більше пасивів, які не генерують пропорційно високий дохід;

Таблиця 2.6

Визначення допоміжних показників ліквідності ПриватБанку в 2019-2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 до 2019
Вихідні дані (млн. грн.):						
Активи:						
– загальні	309723	382525	401296	540596	680008	370285
– робочі	306938	379644	397805	611856	786962	480024
– дохідні	242685	304674	318727	413828	500443	257758
– кредити видані	59544	55021	68218	68084	92019	32475
– високоліквідні	73012	74970	79078	198028	286519	213507
– майнові (основні засоби)	6480	7642	7362	6617	6690	210
Зобов'язання:						
– загальні	255194	329700	334631	482807	595162	339968
– залучені депозити	104281	117187	100615	102793	88752	-15529
Обчислення коефіцієнтів (співвідношення):						
– активи загальні / зобов'язання	1,214	1,160	1,199	1,120	1,143	-0,071
– активи високоліквідні / активи робочі	0,238	0,197	0,199	0,324	0,364	0,126
– активи дохідні / зобов'язання	0,951	0,924	0,952	0,857	0,841	-0,110
– кредити видані / депозити	0,571	0,470	0,678	0,662	1,037	0,466
– (активи високоліквідні – активи майнові) / зобов'язання	0,261	0,204	0,214	0,396	0,470	0,209

– співвідношення кредитів виданих до депозитів збільшилося з 0,571 у 2019 році до 1,037 у 2023 році (+0,466), що вказує на ріст кредитування при зменшенні депозитної бази. Банк активно збільшує кредити, що може підвищувати прибутковість, але також збільшує кредитні ризики на фоні зменшення депозитів.

– коефіцієнт генеральної платоспроможності зріс з 0,261 у 2019 році до 0,470 у 2023 році (+0,209), що характеризує значне поліпшення ліквідності банку, після виключення майнових активів із розрахунків. Це вказує на збільшення можливостей банку покривати зобов'язання ліквідними активами, що знижує фінансові ризики.

Отже, ПриватБанк продемонстрував покращення ліквідності завдяки збільшенню високоліквідних активів і зростанню частки кредитів у порівнянні з депозитами. Однак зниження ефективності доходних активів і зменшення загальних активів в порівнянні з зобов'язаннями вказують на потенційні виклики у підтримці прибутковості в майбутньому.

Дослідження чинників, що діють на банківську ліквідність, визнається істотним при гарантуванні його платоспроможності та стабільності. Це дозволяє банку швидко зреагувати на зрушення в економічному оточенні та підтримувати прийнятний рівень ліквідних активів для гарантування зобов'язань. Аналіз факторів ліквідності допомагає уникати ризиків дефіциту коштів, таких як масовий відтік депозитів або затримки в погашенні кредитів. Крім того, він дає змогу оптимізувати стратегії керування активами й пасивами, що впливає на загальну ефективність банківської діяльності.

На банківську ліквідність впливають як ендогенні, так і екзогенні чинники:

1) зовнішні чинники:

– економічна ситуація в країні: рівень інфляції, економічне зростання, валютна стабільність та політичні ризики можуть впливати на платоспроможність клієнтів і доступність фінансових ресурсів;

- регуляторна політика: вимоги НБУ за нормативами ліквідності та резервування впливають на структурні пропорції активів і зобов'язань банку;
- стан фінансового ринку: коливання процентних ставок, доступність міжбанківського кредитування, динаміка валютного ринку;
- довіра клієнтів: зовнішні репутаційні ризики можуть спричинити масове вилучення депозитів (банківський панічний відтік);
- міжнародна економічна ситуація: зміни в світових фінансових ринках, санкції чи глобальні економічні кризи;

2) внутрішні чинники:

- якість менеджменту активів і пасивів: збалансованість строків і обсягів між залученими ресурсами та виданими кредитами;
- структура ресурсної бази: висока залежність від короткострокових депозитів підвищує ризик недостатньої ліквідності;
- прибутковість банку: менш прибуткові установи можуть потрапляти на обмеження у формуванні резервів ліквідності;
- рівень операційних ризиків: ефективність внутрішніх процесів, технологій та управлінських рішень;
- імідж банку: довіра клієнтів та партнерів впливає на обсяги залучення депозитів та інших джерел фінансування.

Ефективне управління ліквідністю вимагає врахування обох груп чинників та адаптації до змін у бізнесовому ландшафті.

Загалом сукупність розрахованих показників ліквідності ПриватБанку з'ясувала, що впродовж 2019-2023 рр. він дотримувався нормативних вимог НБУ для ліквідності та забезпечував здатність погасити всі зобов'язання перед клієнтами, що внесли свої кошти на депозити, та кредиторами.

Отже, аналіз виявив, що проблеми з недостатньою ліквідністю у ПриватБанку відсутні, а її рівень виявляється надлишковим. Надлишковий рівень ліквідності банку визначає те, що банк тримає більше ліквідних активів, ніж потрібно для покриття своїх оперативних зобов'язань. Це вказує на надмірне накопичення готівкових коштів або короткострокових активів,

які не приносять значного доходу. Хоча висока ліквідність знижує ризик неплатоспроможності, її надлишок може спричинити зменшення ефективності банку, оскільки ці кошти не використовуються для генерування прибутку. З іншого погляду, це свідчить про консервативний підхід до управління ризиками, що забезпечує фінансову сталість у нестабільних умовах.

Висновки до розділу 2

1. ПриватБанк залишається ключовим гравцем банківської системи України завдяки своїм інноваціям, широкій клієнтській базі та державній підтримці після націоналізації. Його мережа, що охоплює всю Україну, дозволяє надавати послуги навіть у віддалених регіонах, забезпечуючи доступність фінансових продуктів. Банк активно впроваджує цифрові рішення, такі як інтернет-банкінг Приват24, що зміцнює його позиції серед сучасних клієнтів. ПриватБанк відіграє важливу роль у державних програмах, як-от «Доступні кредити 5-7-9%», підтримуючи МСБ і стратегічні галузі економіки. Завдяки значній прибутковості та стресостійкості банк утримує провідні позиції у фінансовому секторі навіть в умовах війни. Його участь у стабілізації економіки, інвестиції в нові технології та підтримка клієнтів роблять ПриватБанк надійним і системно важливим фінансовим партнером.

2. Якість активів банку впливає на його ліквідність і платоспроможність, оскільки високоякісні активи можуть швидко перетворюватися на готівку для покриття зобов'язань, а ризикові активи обмежують ліквідність. ПриватБанк продемонстрував значне зростання активів з 2019 по 2023 роки, збільшивши загальний обсяг активів на 119,55% і особливо покращивши ліквідність через зростання грошових коштів і міжбанківських операцій. Важливими змінами були зниження частки

кредитів клієнтам і зростання частки кредитів банкам, що вказує на зміну стратегії банку в бік зниження ризиків. Зниження частки інвестиційних цінних паперів у структурі активів ПриватБанку вказує на диверсифікацію портфеля і перерозподіл коштів на ліквідні активи. У 2019-2023 рр. частка дохідних активів зменшилася, що є результатом зміни стратегії управління активами або накопичення ліквідних коштів. Банк зменшив частку ризикових кредитів і зосередився на корпоративному секторі, що дозволяє забезпечити стабільніші грошові потоки, проте зберігає ризики, пов'язані з економічними коливаннями.

3. Ліквідність банку відображає його можливість виконувати зобов'язання, що залежить від пропорції ліквідних активів до короткострокових зобов'язань. Аналіз показників ПриватБанку за 2019-2023 рр. ілюструє стійке перевищення нормативів ліквідності, що підтверджує його фінансову сталість. Високий рівень LCR у національній валюті та зростання NSFR вказують на стабільність банку навіть у складних умовах, однак зниження LCR в іноземній валюті потребує додаткової уваги. Зростання високоліквідних активів вказує на поліпшення короткострокової платоспроможності, але зниження співвідношення доходних активів і зобов'язань може обмежувати прибутковість. Надлишковий рівень ліквідності банку відображає консервативний підхід до управління ризиками, який сприяє стабільності, але може знижувати ефективність використання активів. Загалом, ПриватБанк зберігає високу ліквідність, демонструючи успішне управління активами, але повинен балансувати між ризиками та прибутковістю для підвищення ефективності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ ДЛЯ УНИКНЕННЯ ЙОГО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

3.1. Розвиток системи моніторингу ліквідності банку

Нестабільна економічна ситуація, посилення конкуренції серед підприємств і стрімке зростання фінансово-кредитних взаємин вимагають застосування сучасних інструментів управління, здатних оперативно оцінювати ситуацію для ухвалення ефективних управлінських рішень. Зі свого боку, ухвалення таких рішень повинно ґрунтуватися на ретельному аналізі та застосування ефективних систем моніторингу. З цієї причини моніторинг ліквідності стає важливим аспектом фінансового управління, що підкреслює необхідність його глибокого вивчення та вдосконалення.

Основні засади ефективного управління ліквідністю, розроблені Базельським комітетом і затверджені постановою НБУ, визначають необхідність запровадження системи моніторингу банківської ліквідності та забезпечення контролю за дотриманням графіків приведення активів і пасивів банку до прийнятних рівнів. Водночас, НБУ розглядає моніторинг як обов'язковий елемент системи управління ризиками.

Моніторинг розпізнається як складова контролю банківської діяльності. Контроль передбачає координацію управлінських рішень, спостереження за виконанням завдань, діагностику наслідків і коригування цілей, якщо це необхідно. Моніторинг, у свою чергу, включає збір та систематизацію даних для оцінки поточного і минулого стану показників, вимірювання відхилень і подальше прогнозування.

Контроль ліквідності полягає в ухваленні рішень на основі відмінностей між фактичними показниками та запланованими, коригуванні цілей управління ліквідністю в разі зміни ситуації, а також у використанні

цієї інформації для діагностики та прогнозування. Для цього необхідно постійно проводити моніторинг ліквідності, збирати, опрацьовувати і досліджувати інформацію про її стан і виявляти причини відхилень від планованих показників. Тому, моніторинг і контроль ліквідності визнаються взаємопов'язаними процесами, які утворюють систему взаємин поміж об'єктами та суб'єктами контролю та моніторингу.

Організація системи моніторингу банківської ліквідності вимагає дотримання низки принципів:

– Відповідність. Система повинна співпадати із загальною стратегією розвитку банку, що включає розробку відповідних показників та їхніх нормативних значень.

– Багатофункціональність. Система повинна не лише збирати, оцінювати та систематизувати інформацію про ліквідність, а й дозволяти порівнювати, планувати, прогнозувати та виявляти зв'язки з іншими показниками, що характеризують стійкість банку.

– Науковість. Побудова системи має базуватись на чітко визначених кількісних та якісних стандартах, що дозволяють комплексно оцінювати менеджмент ліквідності й забезпечують об'єктивне підґрунтя для ухвалення управлінських рішень.

– Своєчасність. Система повинна запобігати кризі ліквідності завдяки своєчасному моніторингу та контролю.

– Економічність. Витрати на впровадження системи мають бути меншими за ефект від її реалізації.

– Комплексність. Контроль та моніторинг ліквідності повинні охоплювати усі напрямки роботи банку, забезпечуючи узгодженість роботи різних підрозділів, що займаються управлінням ліквідністю.

Схожість понять контролю й моніторингу передбачає застосування аналогічних принципів при побудові системи. Однак ці процеси мають різні цілі, об'єкти та учасників, виконуючи відмінні функції (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Ключові складові системи контролю й моніторингу банківської ліквідності

Елементи	Об'єкти	Суб'єкти	Функції
Контроль ліквідності	Рішення з управління ліквідністю	Наглядова рада банку Виконавче правління банку Департамент управління ризиками Комітет з керування активами та пасивами	Наглядова Превентивна Прогнозувальна Координаційна
Моніторинг ліквідності	Кількісні й якісні критерії оцінки ліквідності	Казначейський відділ Відділ управління ризиками Комітет з керування активами та пасивами	Оглядова Кореляційна Превентивна

Функція нагляду при контролі ліквідності банку виявляється у відстеженні відповідальними підрозділами процесів керування ліквідністю, що сприяє своєчасному та ефективному прийняттю рішень по ліквідності. Превентивна функція як для контролю, так для і моніторингу зосереджена на відстеженні чинників впливу на спроможність виконання банком зобов'язань та на визначенні ключових аспектів для ухвалення управлінських рішень. Прогнозувальна функція включає розрахунок прогнозних показників ліквідності на основі поточних даних, тоді як координаційна функція допомагає виправити відхилення між плановими і фактичними показниками через коригування планів. Оглядова функція забезпечує отримання точної та своєчасної інформації про ліквідність для прийняття рішень, а кореляційна функція полягає в порівнянні фактичних і запланованих значень для виявлення тенденцій.

Функції контролювання й моніторингу ліквідності визначається важливими для оцінки, прогнозування та регулювання банківської діяльності, тому ефективна система цих процесів повинна бути запроваджена в кожному банку. За результатами дослідження виявлено, що на сьогодні відсутній єдиний підхід до реалізації системи моніторингу банківської ліквідності, що знижує ефективність функціонування банків і створює додаткові ризики через недостатню оцінку ендогенних та екзогенних

факторів. Організація належного контролювання й моніторингу ліквідності допоможе підвищити ефективність управління ліквідністю та мінімізувати ризики її виникнення.

Раціонально організований процес моніторингу має здійснюватися за певними етапами (рис. 3.1).

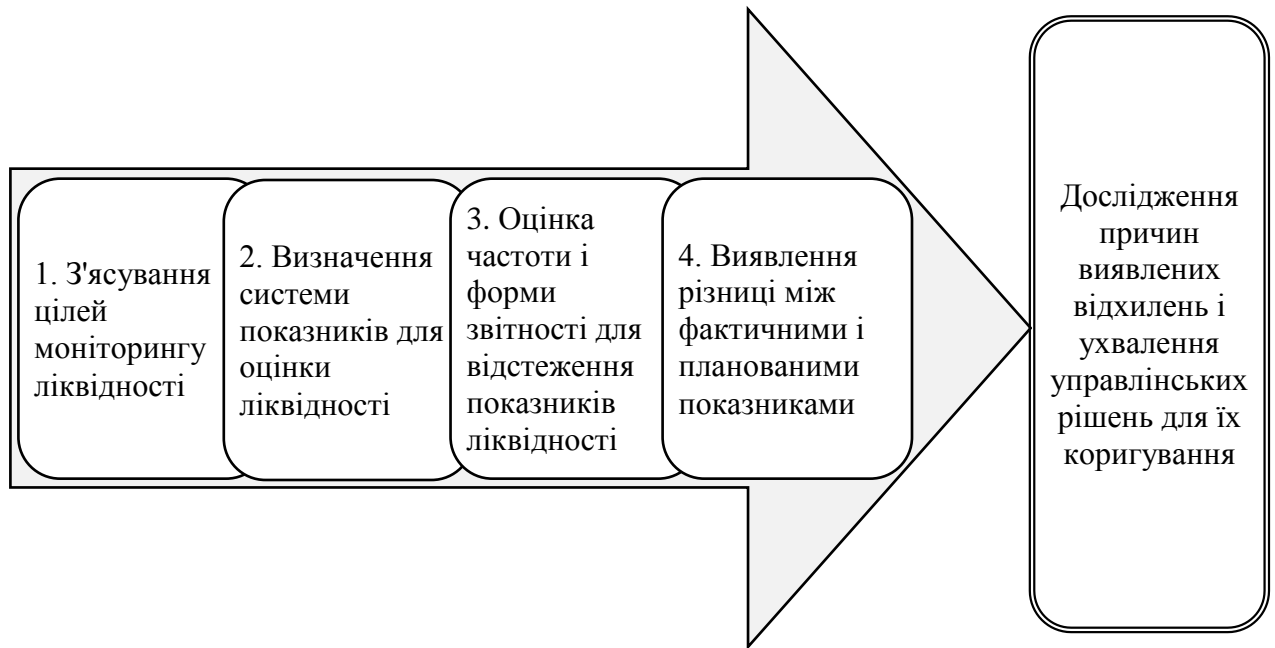

Рис. 3.1 Етапи моніторингу банківської ліквідності

Розроблена система моніторингу банківської ліквідності є базою для управлінського контролю. НБУ рекомендує впроваджувати систему моніторинг, яка ґрунтується на методі єдиного пулу активів або на виявленні розривів ліквідності між активами і зобов'язаннями в національній та іноземній валюті. Однією з головних причин ризику ліквідності є невідповідність за термінами і сумами залучених та розміщених коштів, тому, на нашу думку, найефективнішим методом контролю є аналіз розривів ліквідності за відповідними показниками. Цей підхід дає змогу врахувати різні аспекти ліквідності, як-то ліквідність активів, пасивів і балансу, що дає можливість своєчасно попередити проблеми з ліквідністю і враховувати ризики її надлишку.

Моніторинг банківської ліквідності можна поділити на кілька етапів:

На першому етапі встановлюються цілі моніторингу ліквідності, зокрема вибір контрольних показників, межі відхилень, а також форми і порядок звітності; здійснюється постійний моніторинг індикаторів ліквідності з метою виявлення відхилень і подальшої оцінки та прогнозування.

Другий етап включає побудову і застосування системи індикаторів ліквідності як у кількісному, так і в якісному вимірі. Ліквідність банку оцінюється через ліквідність активів, пасивів і балансу, кожен з яких аналізується за допомогою розрахунку відповідних показників.

На третьому етапі визначаються частота та форми звітності для відстеження показників ліквідності. Частота звітності залежить від необхідної терміновості реагування, при цьому звіти можуть бути щоденними, тижневими або місячними. Звітні форми повинні включати фактичні значення показників, відхилення від запланованих і причини цих відхилень.

Четвертий етап передбачає оцінку зміни показників і виявлення відхилень. Відхилення поділяються на позитивні та негативні, причому позитивні відхилення можуть бути суттєвими і несуттєвими, а негативні – допустимими або критичними.

Моніторинг банківської ліквідності має завершуватися вивченням причин виявлених відхилень і ухваленням управлінських рішень для їх усунення (рис. 3.2).

Отже, для ефективного моніторингу ліквідності необхідно визначити склад якісних і кількісних індикаторів, їх характеристики, періодичність звітування, допустимі значення відхилень, а також структуру інформаційно-аналітичного забезпечення, яке є важливим елементом процесу моніторингу ліквідності банку. Базою для розрахунку індикаторів моніторингу ліквідності та аналізу потенційних криз ліквідності постає інформаційно-аналітичне забезпечення, серед якого провідне місце посідають обов'язкові форми статистичної звітності банку, серед яких окрім балансу є ціла низка звітів, а

саме звіти про: виконання економічних нормативів; структуру активів і пасивів за термінами; концентрацію ризиків за активними операціями з контрагентами та інсайдерами; найбільших контрагентів банку; залишки коштів, розміщених в інших банках і залучених від них; двадцять найбільших кредиторів банку. На основі цих форм статистичної та управлінської звітності здійснюється розрахунок і аналіз індикаторів моніторингу банківської ліквідності.

Рис. 3.2. Послідовність процесу ухвалення управлінських рішень при різних типах відхилень показників моніторингу банківської ліквідності

Серед якісних показників варто відзначити: ефективність системи банківського менеджменту, існування або відсутність зловживань та порушень, виконання та оновлення положень щодо менеджменту ліквідності, актуальність і точність інформації для управління, доступність зовнішнього фінансування, присутність плану антикризового управління ліквідністю, а також його своєчасність і доцільність.

Комплекс кількісних показників має охоплювати їх основні групи, що характеризують склад і зміни в активах і пасивах, що дає змогу оцінити не лише поточний стан ліквідності банку, а й його перспективи, забезпечуючи комплексний підхід до контролювання процесу управління ліквідністю.

Крім того, ефективна система моніторингу ліквідності повинна включати виявлення та аналіз чинників впливу на ліквідність. Оперативне виявлення потенційних небезпек для ліквідності дозволить своєчасно реагувати і уникнути кризи ліквідності. До основних ознак виникнення кризи ліквідності можна віднести:

- зниження рейтингу банку за даними провідних рейтингових агентств;
- поширення негативної інформації про фінансовий становище банку в медіа;
- падіння ринкової вартості акцій;
- відмова клієнтів переоформлювати депозити по закінченню терміну договору;
- збільшення кількості незадоволених кредитних заявок;
- неможливість залучити депозити за ринковими ставками;
- обмежений доступ до ринку міжбанківського кредитування;
- наявність значних вимог за довгостроковими активами;
- зростання частки проблемних активів (прострочена і сумнівна заборгованість) в портфелі банку;
- несподіване суттєве зменшення залишків коштів на поточних рахунках клієнтів;
- збитковість продажу активів для отримання ліквідних коштів;

– збільшення обсягів рефінансування банку Національним банком.

Система моніторингу ліквідності банку має охоплювати не лише розрахунок і аналіз показників ліквідності, але й аналіз ключових форм статистичних звітів, ідентифікацію чинників впливу на ліквідність, а також виявлення ознак можливих криз ліквідності.

Отже, моніторинг ліквідності є важливими інструментами фінансового управління банком. Рівень організації цих процесів визначає ефективність реалізації банківської політики, дозволяє зосередити увагу на ключових аспектах менеджменту ліквідності і сприяє покращенню роботи системи управління банківською ліквідністю.

У сучасних умовах банківської діяльності відсутня універсальна методологія організації моніторингу такого критично важливого аспекту, як ліквідність. Це створює необхідність розробки нових підходів до побудови системи моніторингу банківської ліквідності.

Значення ефективної системи моніторингу ліквідності полягає у наступному:

- забезпечує своєчасну реакцію на зміни в банківській діяльності та виявлення недоліків в управлінні ліквідністю;
- сприяє обґрунтованому плануванню та прогнозуванню ліквідності, а також прийняттю обґрунтованих управлінських рішень для ліквідності та загальної діяльності банку;
- надає комплексну інформацію про ліквідність активів, що дозволяє ефективно реалізовувати банківську стратегію;
- підвищує фінансову стабільність банку, забезпечуючи його здатність стабільно працювати навіть при фінансових кризах.

Запровадження системи моніторингу ліквідності банку постає ключовою умовою для стабільної роботи банку, ефективного планування та прогнозування, а також підвищення результативності діяльності банку. Інформація, отримана під час моніторингу ліквідності, служить підґрунтям

для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень відповідними структурними підрозділами банку та адаптації планів у разі зміни обставин.

3.2. Заходи щодо підвищення якості банківських активів

Сучасний стан національної економіки України характеризується нестабільністю банківської системи, що спричинена політичною ситуацією в країні. Це загострює фінансово-економічну кризу, наслідком якої визначається погіршення якості банківських активів.

Наразі функціонування банківської системи супроводжується численними проблемами, серед яких збільшення рівня проблемних активів і недостатність резервів для покриття можливих збитків. Детальний аналіз рівня NPL за категоріями банківських груп представлено у розділі 2 даного дослідження (рис. 2.5). Ці фактори негативно діють на якість банківських активів і створюють для банків загрозу багатомільярдних збитків.

Зниження якості активів має негативний вплив на ліквідність банків, зменшуючи обсяги кредитування реальної економіки і стримуючи її розвиток. За умов невизначеності в банківській системі проблема підвищення якості активів і підтримання платоспроможності банків є надзвичайно актуальною.

Аналіз якості активів є ключовим етапом оцінки діяльності банку, адже саме активи визначають ліквідність, платоспроможність та надійність фінансової установи. Якість активів виступає індикатором ефективності політики банку у сфері активних операцій і його здатності досягати основних цілей – забезпечення прибутковості та стабільного розвитку.

Дослідження, проведені НБУ, виявили ключові чинники, що спричиняють зниження якості активів банків (рис. 3.3):

1. Недостатньо об'єктивне відображення реального стану активів.

2. Низький рівень забезпеченості активів.

3. Наявність і зберігання проблемних цінних паперів.

Пошук шляхів для підвищення якості активів стає пріоритетом банківської діяльності в умовах складної економічної ситуації.

Рис. 3.3. Ключові фактори, що спричиняють погіршення якості банківських активів

Останнім чинником, що негативно впливає на якість активів банків, є випадки придбання й зберігання проблемних цінних паперів. Значна частина цінних паперів, що зберігаються на балансах банків, мають підвищений рівень ризику. Це підтверджують такі ознаки:

- зв’язок емітентів із акціонерами банків;
- непрозорість діяльності та структури власності емітентів;
- невтішні фінансові показники роботи емітентів;
- маніпулювання котируваннями цінних паперів на фондових ринках.

Водночас банки недостатньо визнають збитки від знецінення таких цінних паперів, що не пов’язані з державним сектором чи державними підприємствами. За даними, до переоцінки чи формування резервів цей показник становить лише 15%, однак після діагностичних перевірок рівень визнання збитків зростає до 75%. Задля поліпшення якості активів і

забезпечення стабільності в активних операціях банкам України слід враховувати ці фактори та впроваджувати такі заходи:

1. Об'єктивно оцінювати якість кредитного портфеля. Вчасне визнання проблемних боргів зміцнить довіру до банків і сприятиме відновленню кредитування.

2. Формувати необхідні резерви для активних операцій. Зокрема, збільшувати резерви під кредити та залучати додатковий капітал.

3. Забезпечувати додаткову заставу від позичальників. Це знизить непокритий кредитний ризик і зменшить потребу у додаткових капітальних вкладеннях.

4. Виконувати програми зі скорочення кредитування зв'язаних осіб. Необхідно забезпечувати своєчасне й повне виконання таких заходів.

Реалізація цих дій дозволить банкам мінімізувати ризики, підвищити довіру клієнтів і сприяти стабільному функціонуванню банківської системи.

На думку НБУ, доля непрацюючих активів у банківській системі вже досягла свого піку та почала поступово знижуватися. Це стало можливим завдяки макроекономічній стабілізації та відновленню доходів і прибутковості підприємств, що створює сприятливі умови для поступового поліпшення якості активів.

Для вирішення цієї проблеми банки застосовують різні стратегії, які можна умовно розділити на дві основні групи. Перша група включає заходи, спрямовані на вирішення проблеми за рахунок власних ресурсів банків. Друга передбачає швидке позбавлення від NPL через їхній продаж інвесторам.

Крім цих підходів, існують і додаткові інструменти, такі як захисні схеми для активів, сек'юритизація, а також організація компаній для управління проблемними активами (КУА) за участю державних структур.

На жаль, в Україні на сьогодні практикуються переважно два крайні варіанти, які є найбільш витратними. Банки, не отримавши підтримки від уряду чи парламенту, або списують проблемні активи, використовуючи

власні резерви, або продають їх за значно заниженою ціною колекторам і посередникам. У будь-якому з цих випадків банки несуть великі збитки, які вимагають додаткового формування резервів або залучення нового капіталу.

Аналізуючи альтернативні методи роботи з неякісними активами, можна виокремити два найбільш доцільних підходи для сучасних умов (рис. 3.4):

1. Організація (КУА).
2. Сек'юритизація активів.

Застосування цих методів сприятиме ефективнішому вирішенню проблем банківського сектора в Україні.

Рис. 3.4 Способи звільнення банків від проблемних активів

Головною метою діяльності КУА є ефективне управління недіючими кредитами та заставним майном. Замість термінової ліквідації таких активів за заниженими цінами, КУА може проводити їхню реструктуризацію. Це дозволяє дочекатися стабілізації ринку та відновлення платоспроможності боржників, щоб у подальшому реалізувати ці активи за справедливими цінами.

Успішна робота КУА залежить від кількох ключових факторів: розширених повноважень у взаємодії з боржниками, незалежності від політичного впливу, комерційних банків і центрального банку. Світовий

досвід демонструє, що ефективність таких компаній значно підвищується за наявності дієвої судової та виконавчої системи.

Наразі Міністерство фінансів розробляє концепцію створення КУА, що в перспективі дозволить банкам позбавлятися від NPL і покращувати свої фінансові показники.

Сек'юритизація проблемних активів – це процес заміни неякісних кредитів на цінні папери з їхньою передачею спеціалізованій компанії-емітенту (SPV – special-purpose vehicle). Цей механізм передбачає перетворення проблемних активів у цінні папери, частину яких можна реалізувати на ринкових умовах. Головна перевага сек'юритизації – збільшення кількості потенційних інвесторів внаслідок рейтингу старшого траншу. Це дає змогу залучати ширший спектр інвесторів для купівлі таких активів.

Юридичне відокремлення проблемних активів від балансу банку дозволяє списати їх з рахунків фінансової установи. Надалі ризики та доходи, пов'язані з цими активами розподіляються між інвесторами в цінні папери.. Керування активами та емісію цінних паперів здійснює спеціально створена компанія SPV.

Процес перепродажу непрацюючих активів банків в Україні стикається зі значними труднощами, головною з яких є відсутність належної нормативно-правової бази. Україна є єдиною країною в Європі, де досі немає законодавства, яке б регулювало оборот цінних паперів, гарантованих фінансовими активами, що необхідно для сек'юритизації непрацюючих кредитів банків. Наразі правове поле сек'юритизації в Україні обмежується лише іпотечними активами згідно Закону «Про іпотечні облігації». Однак у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року передбачено впровадження механізму сек'юритизації NPL фінансових установ.

Запровадження цього інструменту дозволить українським банкам позбавитися проблемних активів, підвищити рівень капіталізації через

зменшення ризиків балансових активів, а також сприятиме фінансовій стабільності без залучення державних коштів.

Для досягнення найкращого результату доцільно комбінувати сек'юритизацію з іншими методами очищення банків від непрацюючих кредитів. Як приклад, управління сек'юритизованими активами можна передати КУА, яка матиме спеціальні повноваження для ефективного управління такими активами. Це дозволить очищати баланси банків від NPL без використання державного фінансування.

У сучасних умовах основним завданням банків є мінімізація ризиків та забезпечення стабільного прибутку, що дозволить захистити інтереси вкладників і забезпечити життєздатність фінансових установ. Для цього необхідно застосовувати широкий спектр методів і підходів до керування активами, зокрема стратегічне планування.

Розвиток інформаційних технологій і комунікаційних засобів призвів до інтеграції локальних фінансових ринків у глобальну валютну систему, яка чутливо реагує на зміни в різних сферах. Це підкреслює важливість стратегічного планування активів, що стало невід'ємним елементом ефективного управління банківською діяльністю.

Виходячи з аналізу системи керування активами ПриватБанку визначено напрями покращення структури активів, зокрема:

- оптимізація кредитної політики;
- розширення обсягів платних послуг;
- скорочення іммобілізації капітальних вкладень і зниження рівня дебіторської заборгованості.

З огляду на сучасний стан активів ПриватБанку пропонуються конкретні напрями і способи балансування для покращення ліквідності банку (рис. 3.5).

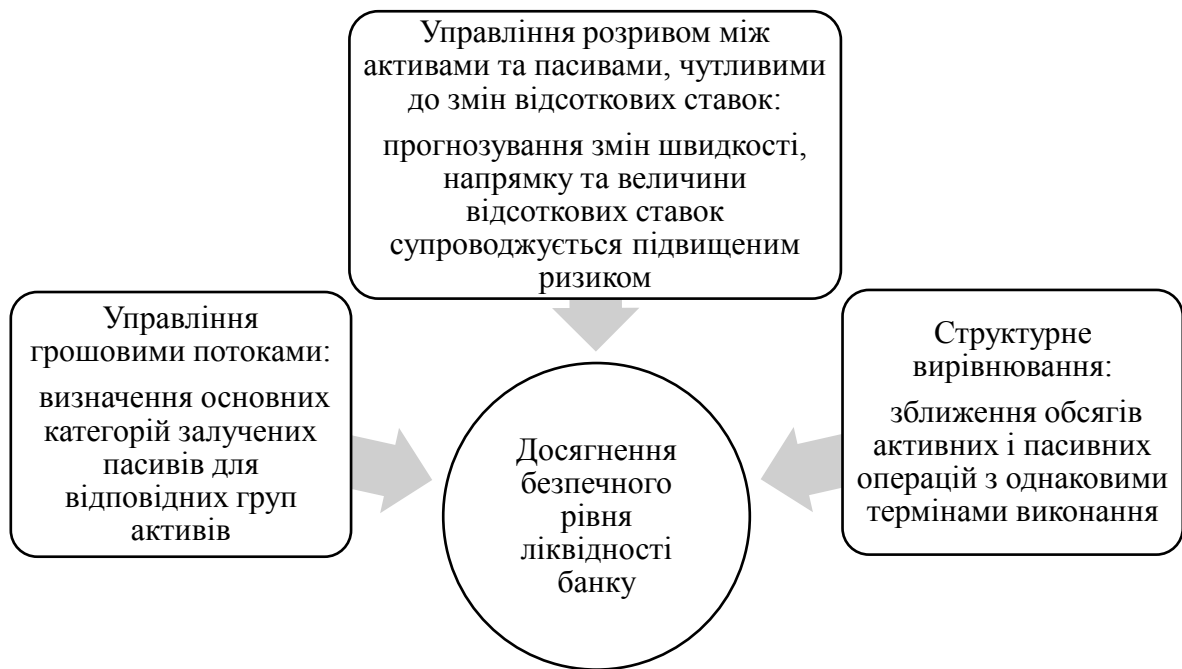

Рис. 3.5. Напрями і способи балансування структури активів для досягнення безпечного рівня ліквідності банку

Комплексний підхід до балансування активів й пасивів банку є ключовою передумовою для досягнення ефективності. Взаємодоповнюючи один одного, такі заходи забезпечують оптимальні умови для раціонального розподілу залучених ресурсів і інвестицій, що, своєю чергою, сприяє підвищенню фінансової стабільності банківської установи. Незважаючи на вжиті заходи, стан банківського сектора залишається складним. Значний обсяг NPL послаблює довіру до банків, створює необхідність додаткового капіталу, знижує індикатор достатності регулятивного капіталу, погіршує ефективність роботи банків і обмежує перспективи фінансування реального сектору економіки. У ході дослідження були виявлені ключові чинники, що погіршують якість активів банків, а також визначені заходи для їх поліпшення. Особливу увагу приділено двом методам вирішення проблеми непрацюючих активів: сек'юритизації та створенню КУА. Застосування цих підходів у сучасних умовах є найбільш доцільним і перспективним.

Таким чином, завдяки комплексному впровадженню заходів для підвищення якості активів і використанню альтернативних підходів до очищення банків від NPL можна досягти значного позитивного ефекту. Це

дозволить забезпечити стабільне функціонування комерційних банків, поліпшити якість їхніх активів і сприяти економічному розвитку України. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розвиток і вдосконалення альтернативних механізмів вирішення проблем неякісних активів, що стане фундаментом для довгострокової стабільності банківського сектору.

3.3. Імплементация таксономічного підходу при оцінюванні ліквідності банку

Наразі, оцінка поточного стану ліквідності банків є значно ускладненою, оскільки банківська система щодня зазнає серйозних потрясінь, більшість з яких пов'язані з військовими діями на території України. Традиційними статистичними методами важко провести детальну оцінку ліквідності банку за таких умов. Оскільки використання одного показника стає недостатнім для комплексного аналізу економічних явищ, останнім часом у практиці активно застосовують систему багатовимірних показників для всебічної оцінки. З цієї причини для оцінки стану ліквідності ПриватБанку в цій роботі було запропоновано таксономічний аналіз. Це рішення обумовлено тим, що таксономічний аналіз дозволяє упорядковувати та класифікувати різноманітні системні показники. З огляду на це, для оцінки ліквідності ПриватБанку застосовано таксономічний аналіз на основі різноманітних показників ліквідності за 2021-2023 роки. На рисунку 3.6 представлено послідовність кроків здійснення таксономічного аналізу [24].

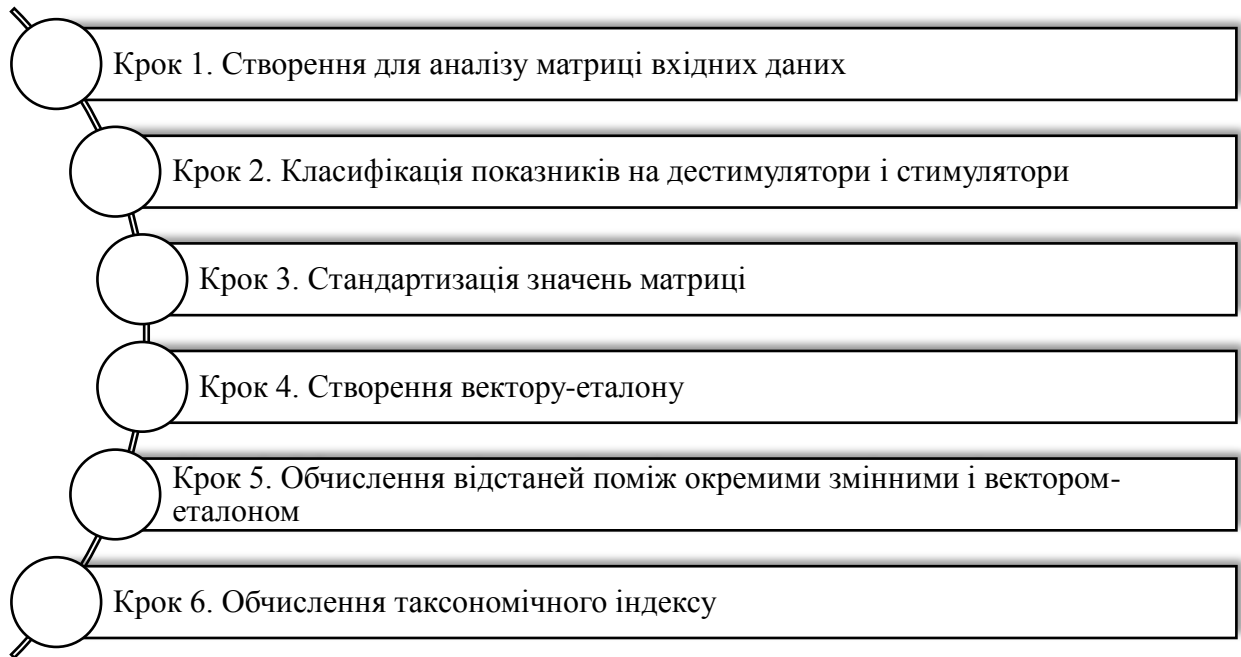

Рис. 3.6. Послідовність здійснення таксономічного аналізу

Для проведення цього аналізу були обрані такі показники: коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), коефіцієнт покриття ліквідності в усіх валютах (LCR_{вв}), коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (LCR_{ів}), коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів, коефіцієнт загальної ліквідності банківських зобов'язань, коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, коефіцієнт ліквідного відношення поміж виданими кредитами й депозитами, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань.

Отже, першим кроком було побудовано матрицю вхідних даних (додаток А), яка представляє собою сукупність нормативів і коефіцієнтів ліквідності «ПриватБанку»:

$$X = \begin{bmatrix} 156,57; 258,85; 200,36; 0,199; 1,199; 0,952; 0,678; 0,214 \\ 182,24; 311,01; 260,14; 0,324; 1,120; 0,857; 0,662; 0,396 \\ 185,21; 462,83; 266,09; 0,364; 1,143; 0,841; 1,037; 0,470 \end{bmatrix}$$

Далі згрупуємо всі розглянуті коефіцієнти як дестимулятори або як

стимулятори, що є необхідним для подальшого побудови вектора-еталону. Такий поділ буде здійснюватися відповідно до формули:

$$\begin{cases} x_{0i} = \max x_{ij} \\ x_{0i} = \min x_{ij} \end{cases} \quad (3.1)$$

де $\max x_{ij}$ – стимулятори;

$\min x_{ij}$ – дестимулятори.

У таблиці 3.2 наведено поділ показників матриці на стимулятори та дестимулятори. Так, стимуляторами ліквідності для «ПриватБанку» є коефіцієнти покриття ліквідності за всіма валютами та в іноземній валюті, а також коефіцієнт чистого стабільного фінансування, коефіцієнти загальної, ресурсної та генеральної ліквідності. Всі інші коефіцієнти були віднесені до дестимуляторів (див. Додаток А).

Наступним кроком стала стандартизація даної матриці значень, результати якої наведено у додатку А.

Після стандартизації показників матриці вхідних даних здійснюємо обчислення відстані між окремими показниками та еталонним вектором. Цей розрахунок буде виконаний за допомогою наступної формули:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{0j})^2} \quad (3.2)$$

де Z_{ij} – нормалізоване значення j -го показника на певний момент часу i ,

Z_{0j} – нормалізоване значення i -го показника в еталонному векторі.

Таблиця 3.2

Категоризація характеристик матриці

Показник	Характер дії	Категорія
NSFR	сприятливий	стимулятор
LCR _{ВВ}	сприятливий	стимулятор

LCRiv	сприятливий	стимулятор
Коеф-нт відношення активів високоліквідних і робочих	несприятливий	дестимулятор
Коеф-нт ліквідності загальної	сприятливий	стимулятор
Коеф-нт ліквідності ресурсної	сприятливий	стимулятор
Коеф-нт відношення виданих кредитів до депозитів	несприятливий	дестимулятор
Коеф-нт ліквідності генеральної	сприятливий	стимулятор

Розрахункове значення відстані між зазначеними показниками та еталонним вектором для «ПриватБанку» у 2021-2023 роках представлено у додатку А. Далі проводимо обчислення стандартного відхилення, використовуючи таку формулу:

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (c_{i0} - \bar{c}_0)^2} \quad (3.3)$$

Після проведення розрахунків було встановлено, що стандартне відхилення для ліквідності «ПриватБанку» становить 0,283. На основі отриманих результатів визначаємо максимально можливе відхилення для еталонного вектора, яке обчислюється за такою формулою:

$$C_0 = \bar{C} + 2S_0 \quad (3.4)$$

Згідно з проведеними розрахунками, максимальне можливе відхилення для коефіцієнтів ліквідності ПриватБанку становить 4,862. Отже, значення показників рівня розвитку ліквідності банку буде визначатися за такою формулою:

$$d_i = \frac{c_{i0}}{c_0} \quad (3.5)$$

Цей показник розвитку рівня ліквідності для «ПриватБанку» відповідно у 2021-2023 роках становив: 0,055; 0,171; 0,12. Після розрахунку рівня розвитку здійснюється розрахунок останнього показника для таксономічного аналізу – коефіцієнта таксономії:

$$K_i = 1 - d_i \quad (3.6)$$

Таксономічний індекс варіюється в межах $[0;1]$. Чим ближче його значення до одиниці, тим вищий потенціал розвитку аналізованого суб'єкта. Коефіцієнт таксономії для ПриватБанку у 2021-2023 роках відповідно дорівнює: 0,945; 0,829; 0,877.

Чим вище значення таксономічного показника, тим ефективнішим є управління ліквідністю банку. Отже, показник таксономії ПриватБанку найкращим був у 2021 році, а найгіршим – у 2022 році, що підтверджує значний вплив воєнної небезпеки на його платоспроможність.

Перевага запропонованого методу полягає в оперативності виконання процедури аналізу, що дозволяє швидко оцінити рівень успішності управління ліквідністю банку, враховуючи вплив як позитивних чинників (стимуляторів), так і негативних (дестимуляторів). Такий підхід забезпечує комплексну оцінку банківської ліквідності, враховуючи багатогранність економічних показників. Крім того, метод сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, що спрямовані на недопущення проблеми неплатоспроможності банку.

Висновки до розділу 3

1. В умовах сучасної економіки моніторинг ліквідності стає важливим інструментом для ефективного управління банківськими ризиками та прийняття вчасних управлінських рішень. Правильна організація системи моніторингу ліквідності дозволяє забезпечити фінансову стабільність банку та уникнути кризових ситуацій, пов'язаних з ліквідністю. Запровадження системи моніторингу повинно базуватись на чітких принципах, таких як відповідність стратегії банку, своєчасність та економічність, що сприяє підвищенню ефективності управління. Збирання та аналіз даних про

ліквідність активів і пасивів дозволяє банкам швидко реагувати на відхилення та коригувати плани для забезпечення стабільної діяльності. Врахування різних факторів впливу на ліквідність банку є важливою умовою для прогнозування та запобігання негативним фінансовим наслідкам у майбутньому.

2. Сучасний стан банківської системи України характеризується низькою якістю активів, що є наслідком політичної нестабільності та економічної кризи. Проблеми, зокрема, недостатність резервів та збільшення непрацюючих активів (NPL), значно впливають на ліквідність банків і стримують розвиток економіки. Для поліпшення ситуації необхідно застосовувати ефективні методи очищення банківських балансів, зокрема сек'юритизацію активів та створення компаній з управління непрацюючими активами (КУА). Впровадження цих стратегій дозволить не лише зменшити ризики, а й підвищити довіру до банків, створюючи сприятливі умови для стабільності фінансової системи. Успішна реалізація запропонованих заходів допоможе поліпшити фінансові показники банків і забезпечити економічний розвиток України, що потребує комплексного підходу та довгострокового планування.

3. Проведений таксономічний аналіз ліквідності ПриватБанку дозволив виявити як сильні, так і слабкі сторони управління ліквідністю банку у складних економічних умовах 2021-2023 років. Встановлено, що найвищий рівень таксономічного показника був зафіксований у 2021 році, тоді як 2022 рік став найгіршим періодом через негативний вплив воєнних дій на платоспроможність банківської системи. Отримані результати свідчать про поступове відновлення показників ліквідності у 2023 році, що підтверджує адаптацію банку до кризових обставин. Запропонований метод є ефективним інструментом для оцінки ліквідності банку, оскільки враховує одночасно стимулятори й дестимулятори, що забезпечує комплексний підхід до аналізу. Використання таксономічного аналізу дає змогу своєчасно виявляти ризики,

ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та оптимізувати фінансові ресурси банківської установи.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведеного дослідження щодо удосконалення управління ліквідністю банку з метою недопущення проблеми його неплатоспроможності дозволяють сформулювати такі основні висновки і пропозиції:

1. Ліквідність банку є критично важливою для його здатності виконувати зобов'язання перед клієнтами та контрагентами, а також для забезпечення стабільності та довіри до фінансової системи в цілому. Висока ліквідність дозволяє банкам уникати ризику дефолту, що є важливим фактором у запобіганні фінансових криз і збереженні стабільності банківської системи. З іншого боку, низька ліквідність може призвести до труднощів у виконанні зобов'язань, що може створити проблеми не тільки для окремого банку, але й для всієї фінансової системи. Таким чином, ліквідність є ключовим чинником для забезпечення стійкості банківської системи, зменшення ризиків фінансових потрясінь і підтримання економічної стабільності в країні.

2. Управління ліквідністю є ключовим аспектом фінансового менеджменту, оскільки від нього залежить здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання та підтримувати стабільність. Для ефективного управління ліквідністю важливо застосовувати комплексний підхід, що включає планування та прогнозування грошових потоків, оптимізацію запасів і дебіторської заборгованості, а також ефективне використання фінансових інструментів для забезпечення необхідного рівня оборотних коштів. Аналіз та моніторинг основних показників ліквідності, таких як поточний та швидкий коефіцієнти ліквідності, дозволяє своєчасно виявити потенційні проблеми та вжити відповідних заходів для їх вирішення. Таким чином, успішне управління ліквідністю вимагає збалансованого підходу до фінансового планування, своєчасного реагування на зміни в зовнішньому

середовищі та ефективного використання доступних фінансових інструментів.

3. Ризики ліквідності є важливими аспектами банківської діяльності, що безпосередньо впливають на стабільність фінансової системи. Ризик ліквідності полягає у здатності банку виконувати свої зобов'язання, і він може виникати через невідповідність між термінами активів та зобов'язань, недостатню кількість ліквідних активів або високий рівень кредитних ризиків. У свою чергу, неплатоспроможність банку стається, коли його зобов'язання перевищують активи, що може бути спричинено низькою якістю активів, незбалансованим управлінням ліквідністю, невиправданими фінансовими ризиками або зниженням довіри клієнтів. Для уникнення таких ситуацій банки повинні ефективно управляти своїми активами, підтримувати достатній рівень капіталу та ліквідності, а також постійно моніторити зовнішні фактори, що можуть впливати на їх стабільність.

4. ПриватБанк залишається ключовим гравцем банківської системи України завдяки своїм інноваціям, широкій клієнтській базі та державній підтримці після націоналізації. Його мережа, що охоплює всю Україну, дозволяє надавати послуги навіть у віддалених регіонах, забезпечуючи доступність фінансових продуктів. Банк активно впроваджує цифрові рішення, такі як інтернет-банкінг Приват24, що зміцнює його позиції серед сучасних клієнтів. ПриватБанк відіграє важливу роль у державних програмах, як-от «Доступні кредити 5-7-9%», підтримуючи МСБ і стратегічні галузі економіки. Завдяки значній прибутковості та стресостійкості банк утримує провідні позиції у фінансовому секторі навіть в умовах війни. Його участь у стабілізації економіки, інвестиції в нові технології та підтримка клієнтів роблять ПриватБанк надійним і системно важливим фінансовим партнером.

5. Якість активів банку впливає на його ліквідність і платоспроможність, оскільки високоякісні активи можуть швидко перетворюватися на готівку для покриття зобов'язань, а ризикові активи

обмежують ліквідність. ПриватБанк продемонстрував значне зростання активів з 2019 по 2023 роки, збільшивши загальний обсяг активів на 119,55% і особливо покращивши ліквідність через зростання грошових коштів і міжбанківських операцій. Важливими змінами були зниження частки кредитів клієнтам і зростання частки кредитів банкам, що вказує на зміну стратегії банку в бік зниження ризиків. Зниження частки інвестиційних цінних паперів у структурі активів ПриватБанку вказує на диверсифікацію портфеля і перерозподіл коштів на ліквідні активи. У 2019-2023 рр. частка доходних активів зменшилася, що є результатом зміни стратегії управління активами або накопичення ліквідних коштів. Банк зменшив частку ризикових кредитів і зосередився на корпоративному секторі, що дозволяє забезпечити стабільніші грошові потоки, проте зберігає ризики, пов'язані з економічними коливаннями.

6. Ліквідність банку відображає його можливість виконувати зобов'язання, що залежить від пропорції ліквідних активів до короткострокових зобов'язань. Аналіз показників ПриватБанку за 2019-2023 рр. ілюструє стійке перевищення нормативів ліквідності, що підтверджує його фінансову сталість. Високий рівень LCR у національній валюті та зростання NSFR вказують на стабільність банку навіть у складних умовах, однак зниження LCR в іноземній валюті потребує додаткової уваги. Зростання високоліквідних активів вказує на поліпшення короткострокової платоспроможності, але зниження співвідношення доходних активів і зобов'язань може обмежувати прибутковість. Надлишковий рівень ліквідності банку відображає консервативний підхід до управління ризиками, який сприяє стабільності, але може знижувати ефективність використання активів. Загалом, ПриватБанк зберігає високу ліквідність, демонструючи успішне управління активами, але повинен балансувати між ризиками та прибутковістю для підвищення ефективності.

7. В умовах сучасної економіки моніторинг ліквідності стає важливим інструментом для ефективного управління банківськими ризиками та

прийняття вчасних управлінських рішень. Запровадження системи моніторингу повинно базуватись на чітких принципах, таких як відповідність стратегії банку, своєчасність та економічність, що сприяє підвищенню ефективності управління. Збирання та аналіз даних про ліквідність активів і пасивів дозволяє банкам швидко реагувати на відхилення та коригувати плани для забезпечення стабільної діяльності. Врахування різних факторів впливу на ліквідність банку є важливою умовою для прогнозування та запобігання негативним фінансовим наслідкам у майбутньому.

8. Сучасний стан банківської системи України характеризується низькою якістю активів, що є наслідком політичної нестабільності та економічної кризи. Проблеми, зокрема, недостатність резервів та збільшення непрацюючих активів (NPL), значно впливають на ліквідність банків і стримують розвиток економіки. Для поліпшення ситуації необхідно застосовувати ефективні методи очищення банківських балансів, зокрема сек'юритизацію активів та створення компаній з управління непрацюючими активами (КУА). Впровадження цих стратегій дозволить не лише зменшити ризики, а й підвищити довіру до банків, створюючи сприятливі умови для стабільності фінансової системи. Успішна реалізація запропонованих заходів допоможе поліпшити фінансові показники банків і забезпечити економічний розвиток України, що потребує комплексного підходу та довгострокового планування.

9. Проведений таксономічний аналіз ліквідності ПриватБанку дозволив виявити як сильні, так і слабкі сторони управління ліквідністю банку у складних економічних умовах 2021-2023 років. Встановлено, що найвищий рівень таксономічного показника був зафіксований у 2021 році, тоді як 2022 рік став найгіршим періодом через негативний вплив воєнних дій на платоспроможність банківської системи. Отримані результати свідчать про поступове відновлення показників ліквідності у 2023 році, що підтверджує адаптацію банку до кризових обставин. Запропонований метод є ефективним інструментом для оцінки ліквідності банку, оскільки враховує одночасно

стимулятори й дестимулятори, що забезпечує комплексний підхід до аналізу. Використання таксономічного аналізу дає змогу своєчасно виявляти ризики, ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та оптимізувати фінансові ресурси банківської установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація українських банків. Аналітика. URL: <https://aub.org.ua/index.php/analitika-aub>
2. Барановський О.І., Путінцева Т.В. Місце і роль ліквідності комерційних банків у забезпеченні їх фінансової безпеки. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2020. Т. 3, № 34. С. 4-17.
3. Блащук-Дев'яткіна Н., Маруніч К. Управління ліквідністю банків. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 7-12.
4. Бондарчук М.К., Ющик Ю.В. Стратегічні напрями управління активами і пасивами банку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2022. № 7. С. 198-203.
5. Бровко Л.І., Михалькова І.Ю. Розвиток інструментів управління ліквідністю банку у системі банківського менеджменту. *Агросвіт*. 2024. № 23.
6. Васильєв О.М. Модель економічної самоорганізації на прикладі розподілу банківських активів. *Economic synergy*. 2023. Iss. 4. С. 87-96.
7. Вінниченко О. В. Ліквідність банку: сутність, фактори впливу та методи оцінки. *Бізнес Інформ*. 2024. №4. С. 19-206.
8. Водолазська О.А., Таран Т.В. Вплив кредитування на доходність банків в Україні. *Агросвіт*. 2023. № 22. С. 71-77. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.22.71>
9. Гасій О., Скорба О., Рошко Н. Вплив інтернет-банкінгу та мобільних додатків на зручність та доступність банківських послуг для клієнтів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-100>
10. Данік Н.В., Тодоренко Є.В. Підвищення ліквідності комерційного банку. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 42. С. 302-306.
11. Дзюблюк О. Проблеми активізації банківського кредитування

реального сектору економіки в умовах воєнного стану. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 3. С. 8-25.

12. Дзюблюк О.В., Рудан В.Я. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія. Тернопіль : Вектор, 2016. 290 с.

13. Дранус В.В., Гавриленко В.Д. Сучасні вимоги до управління ліквідністю банків в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.36>

14. Еркес О.Є., Гордієнко Т.М. Нові нормативи ліквідності в системі ризик орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 20. С. 635-642.

15. Заславська О.І. Аналіз розривів ліквідності як метод збалансованого управління активами та пасивами. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 1 (30). С. 106-112.

16. Звіт АТ КБ «Приватбанк». Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua>

17. Звіти про фінансову стабільність. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/stability>

18. Ключка О., Богріновцева Л., Козій Н. Оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків під впливом цифрової трансформації фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-33>

19. Ключка О.В., Богріновцева Л.М., Федорчук Н.М. Особливості використання сучасних банківських продуктів та технологій в діяльності банків як суб'єктів фінансового ринку. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 12 (270). С. 86-97

20. Коваленко В.В. Цифрова трансформація банківського сектору економіки України. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 84-98.

21. Коробчук Т. Сучасні підходи до аналізу ліквідності комерційних банків в Україні. *Економічний форум*. 2022. Т. 1. № 3. С. 179-184.

22. Краснова І.В., Громницька І.Ю. Антикризові заходи управління

ліквідністю банків в умовах воєнного стану в Україні. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 228-240.

23. Краснова І.В., Громницька І.Ю., Васьківська Н.О. Модель стрес-тестування ризику ліквідності банків в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 29. С. 122-131.

24. Криховецька З.М., Щипайло С.І., Кропельницька С.О. Таксономічний аналіз фінансового потенціалу розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 90-97.

25. Лавренюк В.В., Журавльов О.С. Управління ліквідністю банків на макро- та мікрорівнях. *Проблеми економіки*. 2023. № 2. С. 213-223.

26. Левицький В. Формування системи адміністративного менеджменту активів та пасивів банківської установи у стратегічному аспекті. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 4. С. 113-119.

27. Лисьонкова Н.М., Єрмоленко О.А., Гармай І.Ю. Сутність та оцінка ліквідності банку. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 295-300.

28. Литвиненко О.В. Поняття і характеристика загроз фінансовій безпеці системно важливих банків. *Вісник університету банківської справи*. 2021. № 3 (42). С. 47-54.

29. Макаренко Ю.П., Сущенко Т.В. Аналіз управління ліквідністю банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.9>

30. Марченко О.В., Линьова В.Д. Аналіз підходів до визначення терміна «платоспроможність банку». *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 56-61.

31. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, схвалено Рішенням Правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#n19434>

32. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України, схвалено Рішенням Правління НБУ від

06.08.2009 р. № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>

33. Мещеряков А. А. Вплив ризику недосконалого управління активами та пасивами банку на показники ліквідності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2020. Вип. 37. С. 76-79.

34. Національний банк скасував розрахунок банками нормативу короткострокової ліквідності. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-skasuvav-rozrahunok-bankami-normativu-korotkostrokovoyi-likvidnosti>

35. Новий норматив довгострокової ліквідності для банків NSFR стає обов'язковим з 1 квітня 2021 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-dlya-bankiv-nsfr-staye-obovyazkovimz-1-kvitnya-2021-roku>

36. Новосьолова О.С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Т.31. №3. С.76-82.

37. Офіційний веб-сайт Незалежної асоціації банків України. URL: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html>

38. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>

39. Павленко Л.Д., Криклій О.А., Чумак О.В. Ризики банків України та організаційна система управління ними в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 5. С. 126-132.

40. Павленко Л.Д., Крухмаль О.В., Заріцька А.І. Інструменти управління ліквідності банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8500>

41. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

42. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії

воєнного стану : Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22>

43. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

44. Путніцева Т.В. Сутність ліквідності комерційних банків. *Вісник університету банківської справи*. 2019. № 2-3. С. 73-79.

45. Рейтинг надійних банків України 2024. Форіншурер : веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>

46. Рейтинги надійності банків України за даними НБУ. URL: https://bankchart.com.ua/spravochniki/rejtingi_bankov

47. Рябушка Л.Б., Пігуль Н.Г., Батанін В.Д. Особливості регулювання ліквідності банків в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. №10. С. 276-285.

48. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2017. 304 с.

49. Український портал про фінанси і інвестиції «Мінфін». URL: <https://minfin.com.ua/>

50. Халатур С.М., Водолазська О.А., Солодовникова І.Л., Титаренко А.В. Менеджмент формування кредитної політики комерційного банку в сучасних умовах. *Інноваційна економіка*. 2022. №4 (92). С.40-45. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/973>

51. Халатур С.М., Грабчук О.М., Карамушка О.М., Бондар Т.О. Розвиток оподаткування фінансових результатів комерційних банків України. *Агросвіт*. 2023. № 3-4. С. 18-23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.3-4.18>

52. Халатур С.М., Олійник О.О., Азаров Є.В. Імперативи фінансового менеджменту банківських активів у контексті забезпечення ліквідності банку. *Агросвіт*. 2024. № 16. С. 35-40. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.16.35>

53. Чібісова В.Ю. Проблема забезпечення ефективного регулювання ліквідності банків в сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 350-357.
54. Чуницька І.І., Богріновцева Л.М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263>
55. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(45), pp. 285-297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833>
56. Khalatur S., Kravchenko M., Masliaieva O., Ilchenko O., Shramko I. (2024). Influence parameters identification of resource potential components on food security. *E3S Web of Conferences*, 538/03001. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453803001>
57. Khalatur, S.; Tvaronavičienė, M.; Dovgal, O.; Levkovich, O.; Vodolazska, O. (2022). Impact of selected factors on digitalization of financial sector, *Entrepreneurship and Sustainability*. Issues 10(1), pp. 358-377. DOI: [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19))
58. Margasova, V., Muravskiy, O., Vodolazska, O., Nakonechna, H., Fedyshyn, M., & Dovgan, L. (2019). Commercial Banks as a Key Element in Regulating Cash Flows in the Business Environment. *In International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)* (Vol. 8, Issue 4, pp. 4537-4543). DOI: <https://doi.org/10.35940/ijrte.d8465.118419>
59. Slatvinska M., Belinska Ya., Vodolazska O., Nakonechna H., Ruzhytskyi I., Koliada T. The model of the impact of changes in the national currency on key macroeconomic indicators in the face of uncertainty. *International journal of management*. 2020. Vol. 11 (5). Pp. 908-919. URL: https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_5/IJM_11_05_083.pdf
60. Velychko O., Velychko L., Khalatur S., Roubík H. (2020) A guarantor in the quality management system of educational programs: a case of Ukrainian

universities. *Problems and Perspectives in Management*, vol.18(4), pp.153-166.

DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.18\(4\).2020.14](https://doi.org/10.21511/ppm.18(4).2020.14)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Крок 1. Створення для аналізу матриці вхідних даних

Рік	коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	коефіцієнт покриття ліквідності в усіх валютах (LCR _{ВВ})	коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (LCR _{ів})	коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	коефіцієнт загальної ліквідності банківських зобов'язань	коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	коефіцієнт ліквідного відношення між виданими кредитами й депозитами	коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань
2021	156,57	258,85	200,36	0,199	1,199	0,952	0,678	0,214
2022	182,24	311,01	260,14	0,324	1,120	0,857	0,662	0,396
2023	185,21	462,83	266,09	0,364	1,143	0,841	1,037	0,470

Крок 2. Класифікація показників на дестимулятори і стимулятори

	коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	коефіцієнт покриття ліквідності в усіх валютах (LCR _{ВВ})	коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті (LCR _{ів})	коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	коефіцієнт загальної ліквідності банківських зобов'язань	коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	коефіцієнт ліквідного відношення між виданими кредитами й депозитами	коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань
Стимулятор (1), дестимулятор (0)	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	1,00

Крок 3. Стандартизація значень матриці									
X_i	174,67	344,23	242,20	0,30	1,15	0,88	0,79	0,36	
S_i	12,86	86,52	29,68	0,07	0,03	0,05	0,17	0,11	
	-1,41	-1	-1,4	-1,38	1,36	1,4	-0,7	-1,4	
	0,588	-0,4	0,6	0,4	-1,02	-0,54	-0,8	0,33	
	0,819	1,37	0,8	0,97	-0,33	-0,86	1,41	1,02	
	0	0	0	0	0	0	0	0	
Крок 4. Створення вектору-еталону									
	0,82	1,37	0,80	-1,38	1,36	1,40	###	1,02	
Крок 5. Обчислення відстаней поміж окремими змінними і вектором-еталоном									
	1	4,5929429							
	2	4,0298324							
	3	4,2645593							
	$\overline{C}_0$	4,2957782							
	S_0	0,2828503							
	C_0	4,8614789							
d_i	1	0,0552375							
	2	0,1710686							
	3	0,1227856							
Крок 6. Обчислення таксономічного індексу									
K_i	1	0,9447625							
	2	0,8289314							
	3	0,8772144							